

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista. Kokeilujen tarkoituksena olisi hankkia kokemuksia peruskoulun jälkeisen koulujärjestelmän kehittämistä varten pitäen tavoitteena koulutustason kohottamista, yhteiskunnan ja työelämän uusien tieto- ja taitotarpeiden tyydyttämistä, yksilöllisten opintokokonaisuuksien muodostamista ja koulutusmahdollisuuksien monipuolistamista. Tähän pyritäisiin erityisesti eri koulu- ja oppilaitosmuotojen yhteistoiminnalla ja avaamalla mahdollisuudet opintojen muodostamiselle yli oppilaitosrajojen.

Kokeilutoimintaan sovellettaisiin ensisijaisesti ammatillisia oppilaitoksia ja lukiota koskevia voimassa olevia säännöksiä. Lakiehdotukseen sisältyy vain kokeilujen edellyttämät välttämättömät säännökset.

Nuorisoasteen koulutuskokeilun toiminta-ajatuksena olisi etenkin ammatillisten oppilaitosten ja lukion yhteistyöllä tarjota peruskoulun päättävälle nuorisolle nykyistä monipuolisemmat mahdollisuudet suorittaa ammatillinen tutkinto ja ylioppilastutkintoon johtava lukion oppimäärä sekä niin ikään ammatillista ja lukio-opinnoista sekä mahdollisesta työharjoittelusta yhdistelmäopintoina muodostuva uusi nuorisoasteen tutkinto, jota nimitettäisiin yhdistelmäopinnoiksi.

Ammattikorkeakoulukokeilun toiminta-ajatuksena olisi ensisijaisesti useamman ammatillisen oppilaitoksen yhteistyöllä kohottaa opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutuksen tasoa muodostamalla nämä opinnot nuorisoasteen koulutuksen pohjalta ammattikorkeakoulututkinnoiksi johtaviksi koulutusohjelmiksi. Ammattikorkeakoulututkinnot määriteltäisiin korkeakoulututkinnoiksi.

Esityksen mukaan kokeiluun osallistuvat oppilaitokset muodostaisivat yhteistoimintayksi-

kön, jonka toiminnan perusteista oppilaitosten ylläpitäjät tekevät yhteistoimintasopimuksen. Tällä kokeiluyksiköllä olisi ylimpänä hallintoelimenä johtoryhmä, jonka kokoonpanon perusteista säädettäisiin lailla. Johtoryhmälle voitaisiin asetuksella siirtää asianomaisten oppilaitosten hallintoelinten toimivaltaa. Kokeiluyksikön tarkemmasta hallinnosta määrättäisiin yksikön johtosäännössä.

Ammattikorkeakoulukokeilua harjoittavassa kokeiluyksikössä, jota kutsuttaisiin väliaikaiseksi ammattikorkeakouluksi, olisi lisäksi johtava rehtori, opettajakunta ja oppilaskunta.

Nuorisoasteen koulutuskokeilussa opetus kehitettäisiin ammatillisten oppilaitosten ja lukion opetussuunnitelmien pohjalta. Opetusministeriö päättäisi tutkintojen perusteista ja kokeiluyksikön johtoryhmä opiskelijoille tarjottavista opinto-ohjelmista. Koulutuksen laajuus edellyttäisi 2—4 lukuvuoden täystoimisia opintoja.

Ammattikorkeakoulukokeiluissa tutkintoihin johtavat koulutusohjelmat vahvistaisi opetusministeriö. Kokeiluyksikön johtoryhmä hyväksyisi kokeilukoulutuksen opetussuunnitelmat. Ammattikorkeakoulututkinnon laajuus edellyttäisi 3—4 lukuvuoden täystoimisia opintoja.

Kokeilukoulutuksen valtionosuudet ja -avustukset sekä kotikuntien maksuosuudet ja korvaukset määräytyisivät voimassa olevien ammatillisten oppilaitosten ja lukion rahoitusta koskevien säännösten mukaan. Opetusministeriö voisi esityksen mukaan päättää tuntikehysten ja oppilaskohtaisten voimavarojen muuttamisesta valtion tulo- ja menoarvion rajoissa. Kokeiluyksikön johtoryhmä päättäisi kokeilun voimavarojen käyttämisestä ja yhteensovittamisesta asianomaisten oppilaitosten kesken.

Kokeiluluvan myöntäisi valtioneuvosto.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1991. Kokeilutoiminta voitaisiin tällöin aloittaa lukuvuonna 1991—
92. Kokeilukausi ajoitettaisiin sellaiseksi, että

kokeilujen pohjalta kehitettävät pysyvät uudistukset voitaisiin toteuttaa kuluvan vuosikymmenen aikana.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	4	3. Asian valmistelu	12
1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys	4	4. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset	13
1.1. Lähtökohdat	4	5. Esityksen taloudelliset vaikutukset	14
1.1.1. Aikaisemmat peruskoulun jälkeisen koulutuksen uudistukset	4	6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	14
1.1.2. Toimintaympäristön muutokset ...	6		
1.2. Yhteenvedo epäkohdista	7	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	14
1.3. Tavoitteet	8	1. Lakiehdotuksen perustelut	14
1.4. Keinot	9	2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	24
1.4.1. Oppilaitosten yhteistoiminta	9	3. Voimaantulo	24
1.4.2. Kokeilutoiminta	10	LAKITEKSTI	26
2. Nykyinen tilanne	10		
2.1. Lainsäädäntö	10		
2.2. Käytäntö	11		

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys

1.1. Lähtökohdat

1.1.1. Aikaisemmat peruskoulun jälkeisen koulutuksen uudistukset

Peruskoulun jälkeistä koulutusta koskeneet aikaisemmat laajakantoiset uudistukset olivat keskiasteen koulunuudistus ja korkeakoulututkintojen uudistus. Keskiasteen koulunuudistusta valmisteltiin valtioneuvoston vuonna 1974 tekemän periaatepäätöksen pohjalta laajapohjaisessa suunnitteluorganisaatiossa vuosina 1974—78. Lainsäädännöllinen pohja uudistukselle luotiin keskiasteen koulutuksen kehittämisestä annetulla lailla (474/78). Lain nojalla käynnistettiin uudistuksen varsinainen toimeenpanosuunnittelu, jonka tuloksena opetusministeriö hyväksyi vuonna 1980 keskiasteen koulunuudistuksen toimeenpanosuunnitelman, ja uudistuksen toimeenpanon aikataulusta säädettiin keskiasteen koulunuudistuksen ajoittamisesta annetulla asetuksella (544/80). Uudistus toimeenpantiin näiden mukaisesti vuosina 1982—88. Toimeenpanovaihetta edelsi lyhyt kokeiluvaihe. Toimeenpanovaihe jatkuu eräillä aloilla vielä vuoteen 1992 saakka.

Korkeakoulututkintojen uudistuksen valmistelu tapahtui valtioneuvoston vuonna 1974 tekemän periaatepäätöksen pohjalta korkeakouluissa opetusministeriön asettamien koulutus- alakohtaisten ohjaus- ja seurantaprojektien koordinoimana. Koulutuslakohtaiset tutkimusasetukset annettiin vuosina 1974—84, ja asetuksiin perustuvaan uuteen tutkintojärjestelmään siirryttiin vuodesta 1977 alkaen siten, että opiskelijamäärältään suurimmilla koulutusaloilla siirtyminen tapahtui vuosina 1979—80. Monilla koulutusaloilla siirtymävaihe kuitenkin jatkui aina 1980-luvun loppuvuosiin saakka.

Keskiasteen koulunuudistus

Keskiasteen koulunuudistuksen perimmäinen pyrkimys oli sovittaa peruskoulun jälkeinen ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukiossa an-

nettava koulutus kansakoulusta ja keskikoulusta muodostuneen rinnakkaiskoulujärjestelmän tilalle yhtenäiskouluperiaatteen mukaisesti uudistettuun oppivelvollisuuskouluun, peruskouluun. Peruskoulu-uudistus nosti koko ikäluokan koulusaavutusten tason likipitään vanhan keskikoulun pohjalle, minkä johdosta oli mahdollista uudistaa kaikki peruskoulun jälkeinen koulutus yhdelle ja samalle yleissivistävälle peruskoulutus pohjalle. Ammatillisia oppilaitoksia ja lukiota ryhdyttiin kuitenkin kehittämään näiden koulumuotojen perinteisen erillisen työnjaon pohjalta.

Keskiasteen koulunuudistuksesta muodostui ensisijaisesti ammatillista koulujärjestelmää koskeva uudistus. Ammatillista koulutusta koskevat keskeiset uudistuksen kehittämistavoitteet olivat ammatillisen koulutuksen sisällöllinen laaja-alastaminen, ammatillisen koulutuksen järjestäminen koko ikäluokalle joko ammatillisissa oppilaitoksissa tai korkeakouluissa ja ammatillisten koulutusväylien avaaminen peruskoulupohjalta opistoasteelle ja siltä edelleen korkeakouluihin.

Keskiasteen koulunuudistuksen alkuperäisiin tavoitteisiin kuului myös lukio-opintojen rakenteellinen uudistaminen niin, että lukion ensimmäisestä vuosiluokasta olisi muodostunut ehyt kokonaisuus, jolta olisi voinut siirtyä lukio-opintojen jatkamisen ohella myös ammatillisiin jatko-opintoihin. Niin ikään uudistuksen tavoitteena oli koulujärjestelmän toiminnan ja oppilasvirtojen kulun järkiperaistaminen nuorison työhöntuloiän varhentamiseksi niin, että aikaisempaa useampi peruskoulun päättänyt nuori jatkaisi lukion sijasta ammatillisessa koulutuksessa ja että moninkertainen ammatillinen koulutus vähenisi.

Keskiasteen koulunuudistuksen tavoitteiden toteutumista voidaan yhteenvedonomaaisesti arvioida seuraavasti:

Ammatillisen koulutuksen laaja-alastaminen on toteutettu kokoamalla aikaisemmat noin 700 erillistä opintolinjaa lähes kokonaisuudessaan 25 pääkoulutusalaan, joiden puitteissa koulutus eriytyy noin 200 kouluasteen tai opistoasteen erikoistumisvaihtoehtoon. Tästä merkittävästä muutoksesta huolimatta ammatillisen koulutuksen rakennetta on yhä pidettävä yksilön ammatillisen liikkuvuuden ja työ-

voiman joustavan käytön kannalta liian eriytyneenä. Lisäksi linjajakoa on pidettävä jyrkkien oppilaitosmuotorajojen ohella liian jäykkänä ja joustamattomana sekä yksilöiden että työelämän muuttuviin koulutustarpeisiin vastamisessa.

Ammatillisen koulutuksen mitoittamistavoitteet on saavutettu laskennallisesti. Amatillisten oppilaitosten ja korkeakoulujen yhteenlaskettu aloituspaikkamäärä on vuosina 1989—91 noin 1,4-kertainen nuorisoikäluokan kokoon nähden. Tästä huolimatta koko ikäluokan kouluttamistavoitetta ei ole täysin saavutettu, koska nuorison koulutuskysyntä ei kaikin osin ole yhteensovitettavissa koulutetun työvoiman tarpeen pohjalta mitoitettun aloituspaikkatarjonnan kanssa. Samasta syytä koulutetun työvoiman tarvetta ei voida kaikilla aloilla riittävästi tyydyttää. Aloituspaiikkojen täyttöaste asetettuihin tavoitteisiin nähden on kuitenkin keskimääräisesti verrattain korkea eli noin 90 %, mutta joillakin epäsuosituilla aloilla vain 40—70 %. Aloituspaiikkojen täyttämisen ongelmia on pääasiassa kouluasteen ammatillisessa koulutuksessa ja siinä aivan erityisesti ylioppilaspohjaisilla opintolinjoilla.

Koulutusväylät peruskoulupohjalta opistoasteelle on järjestetty organisoimalla saman alan peruskoulupohjainen koulu- ja opistoasteen koulutus peruslinjoiksi. Kouluasteen opinnot luetaan hyväksi opistoasteen koulutuksessa kuitenkin vain peruslinjan yhden vuoden pituisen yleisjakson osalta. Näin ollen opistoasteen tutkinnon suorittamisesta kouluasteen tutkinnon pohjalta muodostuu verrattain pitkä koulutie. Peruskoulupohjaisen opistoasteen koulutuksesta korkeakouluihin hakeutuminen on niin ikään osoittautunut huomattavasti alun perin tavoiteltua vähäisemmäksi. Kaikkien alojen osalta tästä ei kuitenkaan vielä ole riittäviä kokemuksia.

Lukio-opintojen rakenteellinen uudistaminen alkuperäisen tavoitteen mukaisesti ei toteutunut. Samanaikaisesti keskiasteen koulun uudistuksen kanssa toteutettiin kuitenkin lukion opetussuunnitelmauudistus.

Myöskään oppilasvirtojen ohjailulle asetettuja tavoitteita ei kaikin osin saavutettu. Lukionkäyntiaste on päinvastaisesta alkuperäisesti pyrkimyksestä huolimatta vuosi vuodelta kohonnut niin, että se oli syyslukukaudella 1990 noin 55 % 16-vuotiaiden ikäluokasta eli lähes puolitoistakertainen verrattuna vuoteen 1974. Tämän johdosta ammatillista koulutusta on

muutettu yhä laajemmin ylioppilaspohjaiseksi siten, että vuonna 1990 ammatillisten oppilaitosten aloituspaikoista noin 37 % oli ylioppilaspohjaisilla opintolinjoilla. Vuosittain valmistuvien ylioppilaiden suuren määrän takia opistoasteen koulutuksen aloituspaikoista on nykyisin aloittain vaihdellen varattu 50—70 % ylioppilaille, mikä on vastaavasti kaventanut peruskoulupohjaisen opistoasteen koulutuksen osuutta huomattavasti alkuperäisistä suunnitelmista.

Moninkertaisen ammatillisen koulutuksen määrä on muodostunut odotettua suuremmaksi ennen muuta ylioppilaspohjaisessa koulutuksessa. Kouluasteen uusista ylioppilasopiskelijoista noin 12 %:lla, opistoasteella noin 15 %:lla ja korkeakouluissa noin 20 %:lla on aikaisemmin suoritettu ammatillinen tutkinto. Ylioppilaat asettavat jatko-opintotoiveensa verrattain korkealle. He eivät tyydy kaikissa tapauksissa tarjolla olevaan ylioppilaspohjaiseen koulutukseen varsinkaan kouluasteella. Tästä syystä ja sen takia, ettei ammatillinen koulujärjestelmä ajoissa riittävästi reagoinut ylioppilaspohjaisen ammatillisen koulutuksen kasvaneeseen kysyntään, ylioppilaiden siirtyminen jatko-opintoihin ja sen jälkeen työelämään on kohtuuttomasti venynyt. Vaikka suurin piirtein kaikki ylioppilaat lopulta sijoittuvat jatko-opintoihin, kuvaa niin sanottua ylioppilassumailmiötä se, että sijoittuminen kestää keskimäärin kaksi vuotta. Neljänneksellä ylioppilaista sijoittuminen jatko-opintoihin kestää yli kolme vuotta eli saman ajan kuin lukio-opinnot.

Keskiasteen koulun uudistuksen etenkin ammatillista koulutusta koskevat tavoitteet ovat pääosin toteutuneet. Kaikilta osin uudistuksen tavoitteita ei kuitenkaan ole saavutettu, minkä lisäksi peruskoulun jälkeiseen koulujärjestelmään on tullut myös edellä mainittuja uusia sekä yksilöiden että yhteiskunnan ja työelämän kannalta epäsuotuisia häiriötekijöitä.

Korkeakoulututkintojen uudistus

Korkeakoulututkintojen uudistuksen keskeisenä tarkoituksena oli uudistaa korkeakoulututkintojen tavoitteet, rakenne ja sisältö suuntaamalla tutkintoihin johtava koulutus johtoonkin yhteiskunnan laaja-alaiseen ammatilliseen tehtäväalueeseen ja sen kehittämiseen koostamalla samalla koulutuksen tieteellisyttä.

Tähän pyrittiin organisoimalla tutkintoihin johtava koulutus yleisopinnoista sekä aine- ja syventävistä opinnoista muodostuviksi koulutusohjelmiksi. Eri alojen perustutkintoja päätettiin kehittää samantasoisin ja siten, että tutkinto voidaan yleensä suorittaa täystoimisesti opiskellen neljässä vuodessa. Välitutkinnoista päätettiin luopua. Tutkinnonuudistuksen keskeisiä pyrkimyksiä olivat myös opintoaikojen lyhentäminen ja keskeyttämisen vähentäminen.

Tutkinnonuudistus on toteutettu pääosin asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Perustutkintoihin johtavien koulutusohjelmia on muodostettu, vain nimikkeiltään toisistaan eroavia koulutusohjelmia lukuun ottamatta, yli 100. Koulutusohjelmien laajuus on 160—220 opintoviikkoa, mikä merkitsee sitä, että tutkinto voidaan suorittaa 4—5 vuodessa. Välitutkinnot on poistettu, mutta koulutusta järjestetään edelleen eräisiin alempiin korkeakoulututkintoihin. Uusien alempien korkeakoulututkintojen tarvetta selvitetään. Niiden tarpeellisuus on osin riippuvainen ammattikorkeakoulututkinnoista saatavista kokemuksista.

Opiskelijoiden, korkeakoulujen ja yhteiskunnan kannalta olennainen ongelma edelleen on, että perustutkintojen suoritusajat eivät ole odotusten mukaisesti lyhentyneet eivätkä keskeyttäneiden määrät vähentyneet. Ongelmat keskittyvät ennen muuta korkeakouluopintojen järjestelyihin. Tämän johdosta opetusministeriö on vuonna 1986 lähettänyt korkeakouluille toimenpideohjelman perustutkintoihin johtavan koulutuksen kehittämisestä. Ohjelman keskeisiä pyrkimyksiä ovat korkeakoulujen aloituspaikkamäärän lisäämisen ja opintotuen kehittämisen ohella muun muassa perustutkintojen tavoitteiden ja opintojen mitoittamisen uudelleenarviointi sekä erityisesti aineopintojen opetussuunnitelmien keventäminen ja opiskelumenetelmien kehittäminen. Korkeakoulut ovat ryhtyneet ohjelman edellyttämiin toimenpiteisiin, ja toimenpiteiden vaikutuksia seurataan.

1.1.2. Toimintaympäristön muutokset

Keskiasteen koulunuudistus, samoin kuin korkeakoulujen tutkinnonuudistus, suunniteltiin 1970-luvun yhteiskunnallis-taloudellisissa olosuhteissa toisaalta vuosikymmenen alun taloudellisena nousukautena työvoiman kysyn-

nän ollessa korkeimmillaan ja toisaalta vuosikymmenen loppupuolen taloudellisena lama kautena, jolloin työttömyysaste yleisesti ja erityisesti nuorison keskuudessa nousi poikkeuksellisen korkealle. Uudistuksen toimeenpanokauden aikana 1980-luvulla keskiasteen koulunuudistusta edelleen mukautettiin opetussuunnitelmien uudistamisella ja koulutuksen mitoittamista tarkistamalla jatkuvasti muuttuviin olosuhteisiin. Kuluvan vuosikymmenen ja tulevan vuosituhanen alun toimintaympäristö näyttää kuitenkin muodostuvan monin osin toisenlaiseksi kuin kaksi edellistä vuosikymmentä.

Kansainvälistyminen ja taloudellinen yhdentyminen asettavat koulujärjestelmälle uusia vaatimuksia, mutta avaavat samalla myös uusia mahdollisuuksia. Kansainvälistyminen sinänsä edellyttää koulutuksen korkean laatutason turvaamista. Koulutuksen on annettava nuorisolle riittävät valmiudet selviytymiseen ja täysipainoiseen osallistumiseen kansainvälisessä yhteisössä. Taloudellinen yhdentyminen avaa kansallisuusvaltioiden rajat työvoiman vapaalle liikkumiselle. Eri maiden työvoiman koulutuksen ja ammattitaidon vertailtavuuteen ja tutkintojen vastaavuuteen kiinnitetään yhä enemmän huomiota. Vaikka tällä kehityksellä ei pyritä koulujärjestelmien yhdenmukaistamiseen, tietyt vähimmäisedellytykset täyttävälle yhteiselle tasolle. Tätä kehitystä edesauttavat muun muassa kansainvälistymisen ja yhdentymisen johdosta käynnistetyt henkilöväyhdön järjestelmät, joiden avulla esimerkiksi tutkintoja tullaan muodostamaan yli rajojen. Kansainvälistymisen ja yhdentymisen asettavat Suomen koulujärjestelmälle maan maantieteellisen sijainnin ja kielellisten ominaispiirteiden takia poikkeukselliset vaatimukset.

Kansainvälistymisen ja taloudellisen yhdentymisen ohella teknologian kehitys muovaa työelämää sekä palvelujen että tavaroiden tuotannossa ja jakelussa. Edelleen kehittyvien tietokoneiden ja niihin liittyvien asiantuntijajärjestelmien sekä nopeutuvan tiedonsiirtotekniikan avulla tietotekniikan sovellutukset ulottuvat asteittain kaikille alueille. Uusi tietotekniikka muuttaa työtehtäviä, luo toisaalta mahdollisuuksia ja toisaalta asettaa vaatimuksia töiden uudelleen organisoimiselle ja työtehtävien uudistamiselle. Uusi tietotekniikka nopeuttaa yksinkertaista ja raskasta ihmistyötä korvaavaa automaatiota. Kokonaisia suunnittelu-, valmistus, jakelu- ja taloushallintoprosesseja siirre-

tään tietokoneohjaukseen. Työtehtävät ja tehtävähierarkiat muuttuvat. Toistainen työ vähenee, kun taas erityistietoja ja — taitoja vaativa tietotyö lisääntyy ja laajenee kattamaan yhä suuremman osan työvoimasta.

Elinkeinorakenteen kehitys tulee jatkumaan niin, että maa- ja metsätalouden osuus pienenee ja palveluelinkeinojen osuus kasvaa teollisuuden ja rakennustoiminnan pysyessä suhteellisesti likipitään nykyisellä tasolla. Myös ammattirakenne muuttuu merkittävästi. Alkutuoannon ja teollisuuden ruumiillisen työn ammattien osuus pienentyy jatkuvasti ja nopeasti. Johtavan teknillisen työn, varsinkin suunnittelun, kehittämisen ja tutkimuksen osuus kasvaa nopeasti, samoin taloudellis-hallinnollisen ja muun johtotyön määrä. Kulttuuri-, opetus-, kasvatusta- ja vapaa-aikatyö lisääntyy niin ikään nopeasti, ja aivan erityisen voimakkaasti lisääntyy terveys- ja sosiaalityö. Toimistotyö, huolto- ja asennustyö sekä varastotyö vähenevät. Kaiken kaikkiaan valmistustyö vähenee merkittävästi, kun taas palvelutyö lisääntyy huomattavasti ja varsinkin tietotyö erittäin voimakkaasti. Ammattitaitovaatimukset muuttuvat ja kohoavat.

Suomen väestö- ja työvoimakehityksen näkymät heijastuvat yhteiskunnan ja työelämän toimintaedellytyksiin ja vaikuttavat koulujärjestelmään. Väestö vähenee, työvoima ikääntyy ja nuorisoikaluokat pienenevät. Tämä kiihottaa toisaalta aikuisväestön koulutuksen laajentamista, mutta samalla korostaa nuorison koulutuksen merkitystä. Nuorison ja aikuisväestön koulutuksen työnjako joutuu uudelleen arvioinnin kohteeksi. Kansallista kehitystä tasapainottaa ulkomaalaisten määrän odotettavissa oleva huomattava kasvu, mikä sinänsä asettaa myös koulujärjestelmälle uusia vaatimuksia.

Arvostukset ja elämäntavat muuttuvat. Vaikka kansainvälisesti korkea osallistumisaste sekä välittömästi peruskoulun jälkeisessä koulutuksessa että ammatillisesti eriytyvässä koulutuksessa osoittaa maamme nuorison suurta arvostusta koulutusta kohtaan, työelämän vetovoima, yhä kasvavat odotukset korkeasta kulutustasosta jo nuoruusiässä, kansainvälistyvä nuorisokulttuuri ja muut koulun ulkopuolella avautuvat mahdollisuudet muiden vaikutimien ohella asettavat koulun uuteen tilanteeseen, jossa sen on pystyttävä tarjoamaan kilpailukykyisiä ja vetovoimaisia uusia vaihtoehtoja.

Myös koulujärjestelmän sisäisiin toimintaperiaatteisiin kohdistetaan uusia vaatimuksia. Julkisten palvelujen, kuten koulutuksen, tuottamiselle asetetaan yhä laajemmin samoja tehokkuuden, taloudellisuuden ja tuloksellisuuden vaatimuksia kuin yksityisellä sektorilla. Palvelujärjestelmien hallintoa kehitetään, päätösvaltaa hajautetaan ja keskushallintoviranomaisen ohjausta kevennetään.

Kaikki nämä toimintaympäristön muutokset heijastuvat välittömästi koulutukseen ja koulujärjestelmään. Korkeatasoisen koulutuksen, osaamisen ja tietotaidon merkitys kasvaa ja korostuu kehityksen avaintekijänä. Yksilön selviytymis- ja kehitysmahdollisuudet, yhteiskunnan ja työelämän kehitys, tasapainoinen kehitys maan eri osissa, kansantalouden toimintakyky ja viime kädessä koko kansakunnan hyvinvointi edellyttävät koulutuksen roolin ja koulujärjestelmän vahvistamista.

1.2. Yhteenvedo epäkohdista

Vaikka maamme peruskoulun jälkeinen koulujärjestelmä toimii verrattain hyvin, koulujärjestelmän rakenteessa ja toiminnassa on monia ongelmia ja epäkohtia, joita voidaan yhteenvedonomaaisesti kuvata seuraavasti:

Nykyinen peruskoulupohjainen ammatillinen koulujärjestelmä ei tarjoa riittävän vetovoimaisia ja korkeatasoisia peruskoulun jälkeisiä jatko-opintomahdollisuuksia. Tämän takia muun muassa lukionkäyntiaste on jatkuvasti kohonnut. Erityisesti kouluasteen ammatillisen koulutuksen vetovoima on heikkenemässä niin, että koulutetun työvoiman saanti on vaarantamassa yhä useammalla alalla.

Nykyinen ammatillinen koulujärjestelmä ei kuitenkaan tarjoa myöskään lukiosta valmistuville ylioppilaille heitä tyydyttäviä korkeatasoisia jatko-opintoja, vaikka opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutusta on jatkuvasti muutettu ylioppilaspohjaiseksi. Tämä on toisaalta edelleen heikentänyt peruskoulupohjaisen koulutuksen vetovoimaa. Tässä suhteessa erityisen ongelman muodostaa ylioppilaspohjainen kouluasteen koulutus. Myöskään opistoasteen koulutusta ei aina koeta korkeakouluopintoihin rinnastettavana kilpailukykyisenä vaihtoehtona. Näistä syistä ylioppilaiden jatko-opintoihin siirtymisestä on muodostunut ylioppilassuma, jossa ylioppilasikäluokan sijoittuminen jatko-opintoihin kestää 4—5 vuot-

ta, ja vuosittain jatko-opintoihin pyrkii viiteen ylioppilasikäluokkaan kuuluvia hakijoita.

Edellä mainituista syistä ei myöskään koko ikäluokan koulutustavoitetta täysimääräisesti saavuteta, ja monet nimenomaan kouluasteen koulutusta antavat ammatilliset oppilaitokset ovat vajaakäytössä.

Peruskoulun jälkeistä koulutusta antavien ammatillisten oppilaitosten ja lukion toiminta ja kehittäminen täysin toisistaan erillisinä koulumuotoina kaventaa ja rajaa nuorison valinnanmahdollisuuksia. Ammatilliset oppilaitokset eivät kykene tarjoamaan riittäviä ja joustavia jatko-opintomahdollisuuksia. Lukio tarjoaa vain yleiseen korkeakoulukelpoisuuteen tähtäävän yleissivistävän opinto-ohjelman, vaikka noin 60 % ylioppilaista sijoittuu jatko-opintoihin ammatillisissa oppilaitoksissa. Molemmissa koulumuodoissa keskeyttämisaste on korkea. Ammatillisessa koulujärjestelmässä laajentunut moninkertainen koulutus venyttää lisäksi koulutusaikoja ja kohottaa työhöntulokää. Samat ongelmat koskettavat myös korkeakouluopintoja.

Ammatillisen koulujärjestelmän jakautuminen erillisiin oppilaitosmuotoihin kuuluviin ammatillisiin oppilaitoksiin kuten myös ammatillisen koulutuksen moniportainen ja jäykkä sekä liiallisesti eriytynyt linjarakenne muodostaa niin ikään esteen sekä yksilöllisten ja monipuolisten opintokokonaisuuksien muodostamiselle että yhteiskunnan ja työelämän uusien laadullisten ja määrällisten koulutustarpeiden tyydyttämiselle.

Opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutuksen asema koko koulutusjärjestelmässä on myöskin järjestetty toisin kuin useissa muissa maissa, joissa tämä koulutus laajenevassa määrin järjestetään yliopistojen ja korkeakoulujen rinnalla toimivissa ammattikorkeakouluissa. Vaikka pääosa tästä koulutuksesta olisi asiallisesti luettava korkeamman opetuksen piiriin, kansainväliset vertailut ovat tästä huolimatta ongelmallisia.

1.3. Tavoitteet

Koulujärjestelmän rakenteellisten epäkohtien poistaminen ja toiminnallisten häiriötekijöiden korjaaminen sekä toimintaympäristön muutosten asettamiin uusiin haasteisiin vastaaminen edellyttävät peruskoulun jälkeisen koulujärjestelmän uudistamiseen ryhtymistä pitäen

perimmäisenä pyrkimyksenä koulujärjestelmän toimintakyvyn kaikenpuolista parantamista sekä yksilön että yhteiskunnan ja työelämän parhaaksi. Korkeakouluopintojen kehittämiseksi on ryhdytty toimenpiteisiin edellä mainitun opetusministeriön toimenpideohjelman mukaisesti, minkä takia lakiesitys ei varsinaisesti koske korkeakouluja.

Peruskoulun jälkeisen, ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukiossa, järjestettävän koulutuksen kehittämiseksi asetetaan tässä lakiesityksessä seuraavat yleiset yhteiskunta- ja koulutuspoliittiset tavoitteet:

Koulutustason kohottaminen. Esityksellä pyritään peruskoulun jälkeisen koulutuksen tason kohottamiseen niin, että koko nuorisoikäluokalla on mahdollisuus saada sellainen korkeatasoinen yleissivistävä ja ammatillinen peruskoulutus, joka vastaa kehittyvän yhteiskunnan ja työelämän vaatimuksia ja joka on kansainvälisesti vähintäänkin vertailukelpoinen muissa kehittyneissä maissa annettavan koulutuksen kanssa.

Uusiin ammatitaitovaatimuksiin vastaaminen. Esityksellä pyritään varautumaan työelämän kehityksen asettamiin uusiin ammatitaitovaatimuksiin. Kansainvälistyminen, taloudellinen yhdentyminen, teknologinen kehitys sekä elinkeino- ja ammattirakenteen muutos sekä tietotyön osuuden voimakas kasvu ensinnäkin yleisesti kohottavat ammatitaidolle asetettavia vaatimuksia. Korkeatasoista koulutusta edellyttävät, vaativat asiantuntijatehtävät lisääntyvät nopeasti. Toiseksi kehitys aiheuttaa uusia ammatitaitovaatimuksia, joissa monesti yhdistyvät nykyisin eri aloilla sekä eri oppilaitoksissa ja oppilaitosmuodoissa järjestettävän koulutuksen antamat valmiudet. Kolmanneksi työelämän kehitys kaikilla tehtäväportilla edellyttää laaja-alaista tietojen ja taitojen hallintaa, mikä muun ohella korostaa yleissivistävän koulutuksen merkitystä ja asettaa yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen nykyisen jyrkän kahtiajaon perusteet kyseenalaisiksi. Kansainvälistyminen asettaa tässä suhteessa omat vaatimuksensa. Neljänneksi yksilöiden ammatillisen liikkuvuuden ja työvoiman joustavan käytön parantaminen edellyttää ammatillisen koulutuksen laaja-alaisuudesta sen ohella, että koulutuksen on samalla täytettävä erikoisosamisen asettamat vaatimukset. Tämä edesauttaa myös koulutuksen määrällisen säätelyn ohella koulutetun työvoiman tarpeen tyydyttämisessä syntyneiden epäkohtien korjaamista.

Koulutuksen vetovoiman lisääminen. Esityksellä pyritään lisäämään peruskoulun jälkeisen koulutuksen vetovoimaa nuorison odotuksia vastaavasti siten, että koulujärjestelmän tarjoamat mahdollisuudet palvelisivat entistä paremmin yksilöiden toiveita samalla yhteiskunnan ja työelämän tarpeita tyydyttäen. Tässä tarkoituksessa esityksellä pyritään ensinnäkin yksilöllisten valinnan- ja koulutusmahdollisuuksien lisäämiseen ja toiseksi entistä korkeatasoisempien ja vetovoimaisempien koulutuspalvelujen tarjoamiseen koko nuorisoikäluokalle. Pyrkimyksenä on näillä keinoilla myös parantaa toisaalta koko nuorisoikäluokan peruskoulun jälkeisen koulutuksen järjestämisen sekä toisaalta työelämän edellyttämän koulutustarpeen tyydyttämisen yhteensovittamista.

Päätösvallan hajauttaminen. Esityksellä pyritään myös oppilaitosten toimintakyvyn parantamiseen ja vahvistamiseen siten, että oppilaitostasolla voidaan toisaalta nykyistä enemmän päättää paikallisen ja alueellisen koulutuksen työvoimatarpeen mukaisesta koulutuksen tarjonnasta ja toisaalta vastata entistä paremmin uusiin, esimerkiksi kansainvälistymisestä ja työelämän palvelu- ja kehitystyöstä, aiheutuviin haasteisiin. Hallinnon yleisen hajauttamisen ohella esityksellä pyritään ohjausjärjestelmien keventämiseen paikallista ja alueellista liikkumavaraa lisäten.

1.4. Keinot

1.4.1. Oppilaitosten yhteistoiminta

Peruskoulun jälkeisen koulutuksen kehittäminen, yhteiskunnan ja työelämän uusiin tietojen ja taitotarpeisiin vastaaminen, koulutusmahdollisuuksien monipuolistaminen ja yksilöllisten valinnanmahdollisuuksien lisääminen sekä hallinto- ja ohjausjärjestelmien kehittämisen edellyttävät ammatillisia oppilaitoksia ja lukioita sekä niissä annettavaa koulutusta koskevia uudelleenjärjestelyjä. Koulutustason kohottamiselle, ammatillisen koulutuksen ja lukio-koulutuksen raja-aidan madaltamiselle ja koulutusmahdollisuuksien luomiselle yli oppilaitos- ja oppilaitosmuotorajojen sekä oppilaitostason itsehallinnon ja paikallisten toimintamahdollisuuksien lisäämiselle avautuisi uusia mahdollisuuksia, jos peruskoulun jälkeistä koulutusta antavia oppilaitoksia koottaisiin yhteen nykyistä suuremmiksi ja toimintakykyi-

semmiksi yksiköiksi. Useiden oppilaitosten yhteenliittymillä saataisiin monien yksittäisten oppilaitosten henkiset ja aineelliset voimavarat yhteiseen käyttöön, avattaisiin uusia mahdollisuuksia ja saavutettaisiin yhteistoimintaetuja. Yhteistoimintayksiköiden muodostaminen loisi edellytykset myös tarpeettomien päällekkäistointojen karsimiseen ja toiminnan järkipäätämiseen tehokkuuden, taloudellisuuden ja tuoksellisuuden parantamiseksi.

Esityksen tavoitteiden toteuttamisen keskeisenä keinona on siis sekä ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden että saman ja eri oppilaitosmuotoon kuuluvien ammatillisen oppilaitosten yhteistoiminta ja näiden oppilaitosten kokoaminen tarkoituksenmukaisiksi laajapohjaisiksi yhteistoimintayksiköiksi.

Välittömästi peruskoulun jälkeisen koulutuksen järjestämistä varten ensisijaisesti nykyistä kouluasteen ammatillista koulutusta antavat ammatilliset oppilaitokset ja lukiot muodostaisivat paikallisen tai alueellisen yhteistoimintayksikön. Se tarjoaisi nykyisten koulutusmahdollisuuksien lisäksi oppilaitosrajat ylittäviä koulutusmahdollisuuksia ammattitaitoon tähtäävän ammatillisen tutkinnon ja yleisen korkeakoulukelpoisuuden antavan lukion oppimäärän suorittamiseksi sekä niin ikään kokonaan uusia, ensi sijassa jatko-opintoihin tähtääviä opintojen yhdistelmiä ja uudentyyppisiä tutkintoja. Viimeksi mainittu yhdistelmäopinnot koostuisivat sekä ammatillisista että lukio-opinnoista ja mahdollisesti myös työharjoittelusta. Yhteistoimintayksiköillä pyritäisiin toisaalta kohottamaan koulutuksen tasoa ja lisäämään nuorison valinnanmahdollisuuksia sekä parantamaan koulutuksen vetovoimaa ja toisaalta osin tätä hyväksi käyttäen tyydyttämään työelämän uusia laadullisia ja määrällisiä koulutustarpeita, mihin nykyinen koulujärjestelmä ei näytä riittävästi pystyvän. Pääpaino asetettaisiin ammattitaitoon tähtäävän ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkintoon johtavan lukion oppimäärän monipuolistamiseen niin, että näihin opintoihin voidaan sisällyttää myös toisen koulumuodon opintoja. Ylioppilastutkinnon asema yleisen korkeakoulukelpoisuuden antavana tutkintona turvattaisiin. Erityistä huomiota kiinnitettäisiin myös alueellisen tasa-arvoisuuden turvaamiseen ja siihen, että uudet valinnanmahdollisuudet toteutuvat myös paikakunnilla, joilla toimii vain yksi lukio tai ammatillinen oppilaitos.

Nykyistä opistoasteen ja ammatillisen korkeasteen ammatillista koulutusta antavat oppilaitokset muodostaisivat alueellisesti tai paikallisesti yhden oppilaitosmuodon tai useamman oppilaitosmuodon oppilaitosten pohjalta yhteistoimintayksikön. Tässä yksikössä annettava koulutus kehitettäisiin välittömästi peruskoulun jälkeisessä koulutuksessa suoritettavan ammatillisen tutkinnon, lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon sekä edellä mainitun uuden yhdistelmä­tutkinnon pohjalta työelämän tarpeita vastaaviksi korkeakoulutasoisin ammattikorkeakoulututkintoihin johtaviksi koulutusohjelmiksi. Näiden yhteistoimintayksiköiden muodostamisella pyrittäisiin etsimään ratkaisuja tämän koulutustason koulutuksen järjestämiseksi laajenevaa yleiseurooppalaista ammatillista korkeampaa opetusta vastaavan käytännön mukaisesti ammattikorkeakouluiksi, joissa annettaisiin laajenevissa asiantuntijatehtävissä vaadittava ammatillispainotteinen korkeakouluasteen koulutus, jolloin nykyiset yliopistot ja korkeakoulut voisivat kehittää toimenkuvaansa ennen muuta tutkijakoulutusta antavina tiedekorkeakouluina.

Yhteistoimintayksiköille annettaisiin nykyiseen käytäntöön verrattuna huomattavaa toimivaltaa päättää opintojen järjestämisestä paikalliselta ja alueelliselta pohjalta.

1.4.2. Kokeilutoiminta

Peruskoulun jälkeiseen koulutuksen uudistamiseen tulisi ryhtyä välittömästi. Tässä esityksessä ehdotetaan kokeiltavien uudistusten keskeiset suuntaviivat. Tässä vaiheessa ei yksityiskohtaisesti ratkaista lopullisia käytännön järjestelyjä koulujärjestelmän kehittämiseksi. Kokemusten hankkimiseksi peruskoulun jälkeisen koulutuksen kehittämistä varten olisi tarkoituksenmukaisinta käynnistää heti kokeilutoiminta, jossa ensisijaisesti oppilaitosten yhteisin toimenpitein pyritään etsimään tarvittavat käytännön keinot peruskoulun jälkeisen koulutuksen ripeäksi uudistamiseksi. Nuorisoasteen koulutuskokeiluihin ehdotetaan ryhdyttäväksi siten, että ammatilliset oppilaitokset ja lukiot muodostaisivat alueellisia tai paikallisia kokeiluyksiköitä välittömästi peruskoulun jälkeisen ammatillisen ja yleissivistävän koulutuksen kehittämistä ja järjestämistä varten. Samoin ehdotetaan ryhdyttäväksi ammattikorkeakoulu-kokeiluihin, joissa opistoasteen ja ammatillisen

korkea-asteen koulutusta antavat ammatilliset oppilaitokset muodostaisivat väliaikaisiksi ammattikorkeakouluiksi nimitettäviä kokeiluyksiköitä ammattikorkeakoulututkintojen kehittämistä ja niihin johtavan koulutuksen järjestämistä varten.

Kokeilutoiminnan seuranta tulee järjestää niin, että johtopäätöksiä kokeilun tuloksista voidaan tehdä nopeasti. Tarvittavan kokeilukauden pituudesta ei kuitenkaan tässä vaiheessa voi esittää tarkkaa arviota, minkä takia lakia ei myöskään ehdoteta määräaikaiseksi. Jo ensimmäisenkin koulutettavan vuosiluokan kohdalla kokeilu kestää koulutus­pituudesta riippuen 2—4 vuotta. Mikäli tänä vähimmäiskautena jokaisena vuotena otetaan kokeilukoulutukseen uusi vuosiluokka, kokeilukausi jo tältä pohjalta muodostuisi 3—7 vuodeksi. Kokeilun johtopäätökset voitaisiin tehdä asteittain niin, että 3—5 vuoden kuluessa kokeilutoiminnan aloittamisesta voidaan ryhtyä tarpeelliseksi katsottavien uudistusten lainsäädäntötoimien valmisteluun silmällä pitäen sitä, että uudistukset saadaan toteutetuiksi vielä kuluvan vuosikymmenen aikana.

2. Nykyinen tilanne

2.1. Lainsäädäntö

Peruskoulun jälkeistä koulutusta antavasta kahdesta erillisestä koulumuodosta, ammatillisista oppilaitoksista ja lukiosta, on omat lainsäädäntönsä. Ammatillisia oppilaitoksia koskevat hallinnolliset ja toiminnalliset säännökset sisältyvät ammatillisista oppilaitoksista annettuun lakiin (487/87), jäljempänä oppilaitoslaki, ja rahoitusta koskevat säännökset ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annettuun lakiin (494/83). Oppilaitoslain nojalla on annettu tarkemmat säännökset oppilaitosmuodotain 12 oppilaitosasetuksella (491—501/87, 147/89). Lukiota koskevat hallinnolliset ja toiminnalliset säännökset sisältyvät lukiolakiin (477/83) ja rahoitusta koskevat säännökset peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista annettuun lakiin (1112/78). Lukiolain nojalla on annettu tarkemmat säännökset lukioasetuksella (719/84). Sekä ammatillisen koulutuksen että lukio-koulutuksen kehittämistä koskevia säännöksiä lähinnä keskiasteen koulunuudistukseen liittyen on annettu keskiasteen koulutuksen kehit-

tämisestä annetulla lailla. Hallitus on antanut eduskunnalle lähinnä norminannon uudistamiseen liittyvän esityksen laiksi ammatillisista oppilaitoksista annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (hall.es. 252 /1990 vp.). Esityksellä kumottaisiin keskias-teen koulutuksen kehittämistä annettu laki siten, että eräät sen säännökset siirrettäisiin oppilaitoslakiin ja lukiolakiin.

Oppilaitoslaissa ja lukiolaissa on muun muassa säännökset näiden koulumuotojen tehtävistä, hallinnosta, opetuksen järjestämisen perusteista, opiskelijoista sekä viroista, toimista ja henkilöstöstä.

Oppilaitoslain mukaan ammatilliset oppilaitokset jakautuvat koulutusaloittain 12 erilliseen oppilaitosmuotoon. Lain mukaan ammatillisten oppilaitosten tehtävänä on peruskoulutuksen ja lisäkoulutuksen sekä palvelu-, tutkimus- ja työtoiminnan järjestäminen. Ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on ammatitaidon saavuttamisen ja ylläpitämisen sekä jatko-opintojen harjoittamiseksi tarpeellisten valmiuksien antaminen.

Lukiolain mukaan lukion tehtävänä on antaa korkeakouluopintojen ja muiden lukiopohjaisten jatko-opintojen edellyttämä yleissivistävä pohjakoulutus. Lukio-opintoihin liittyy kypsyys- ja näyttökokeena ylioppilastutkinto.

Ammatillisten oppilaitosten ja lukion hallintoelimiä ovat lakien mukaan muun muassa johtokunta, rehtori, opettajakunta ja oppilaskunta. Huomattavaa lukion toimivaltaa käyttää kunnan koululautakunta.

Opetuksen järjestämistä koskevat säännökset ovat oppilaitoslaissa ja lukiolaissa sekä asetuksissa osin vastaavia ja osin erilaisia. Molempien koulumuotojen opetussuunnitelmien valtakunnallisista perusteista päättää keskusvirasto, ammattikasvatushallitus tai kouluhallitus. Ammatillisten oppilaitosten oppilaitoskohtaisesta opetussuunnitelmista päättää oppilaitoksen johtokunta ja lukion kuntakoh- taisesta opetussuunnitelmasta kunta.

Lukiolaissa ja -asetuksessa on säännökset lukion oppiaineista. Valtioneuvosto päättää lukion oppiaineiden tuntijaosta. Ammatillisten oppilaitosten kohdalla vastaavista asioista päättää ammattikasvatushallitus opetussuunnitelman valtakunnallisista perusteista. Valtioneuvosto on kuitenkin antanut toimintaohjeita peruskoulupohjaisen ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmien yhteisistä yleissivistävistä aineista. Molemmissa koulumuo- doissa sovelle-

taan tuntikehysjärjestelmää, jota koskevat säännökset ovat lukion osalta laissa ja ammatillisten oppilaitosten osalta oppilaitosasetuk- sissa.

Oppilaitoslain mukaan ammatillinen peruskoulutus rakentuu peruskoulun, ylioppilastut- kinnon tai ammatillisen koulutuksen pohjalle. Peruskoulutus järjestetään valtioneuvoston päätöksen mukaisina peruslinjoina tai opinto- linjoina. Peruskoulupohjaisen ammatillisen pe- ruskoulutuksen vähimmäispituus on kaksi lu- kuvuotta ja ylioppilas pohjaisen koulutuksen yksi lukuvuosi sen mukaan kuin valtioneuvosto määrää. Lukiolain mukaan lukio rakentuu pe- ruskoulun oppimäärälle ja on kolmivuotinen.

Oppilaitosasetuksissa ja lukioasetuksessa on tarkempia säännöksiä muun muassa opetuksen järjestämisestä.

Ammatillisten oppilaitosten lisäksi opetusmi- nisteriön hallinnonalalla ammatillista perus- koulutusta järjestetään kouluhallituksen toimi- alalla lastentarhanopettajaopistoissa sekä eräis- sä kansanopistoissa, musiikkioppilaitoksissa ja urheiluopistoissa. Tätä koulutusta koskevat säännökset sisältyvät lastentarhanopettajaopis- toista annettuun lakiin (80/77) ja asetukseen (365/77), kansanopistojen valtionavusta annet- tuun lakiin (542/84) ja asetukseen (563/84), valtionosuutta saavista musiikkioppilaitoksista annettuun lakiin (402/87) ja asetukseen (692/ 87) sekä urheiluopistojen valtionavusta annet- tuun lakiin (946/78) ja asetukseen (27/79). Näissä oppilaitoksissa annettavan ammatillisen peruskoulutuksen rahoitusta koskevat sään- nökset on vasta uudistettu vastaamaan amma- tillisten oppilaitosten rahoitusta.

2.2. Käytäntö

Ammatillista peruskoulutusta antavia oppi- laitoksia on kaikkiaan 486, joista 164 on val- tion, 261 kuntien tai kuntainliittojen ja 61 yksityisten ylläpitämää. Oppilaitosmuodoittain oppilaitosten lukumäärä vaihtelee suuresti. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijamäärä on vuonna 1990 noin 150 000, mikä merkitsee keskimäärin 310 opiskelijaa oppilaitosta kohti.

Päivälukioiden lukumäärä on 468. Lukiot ovat pääsääntöisesti kunnallisia. Valtio ylläpi- tää 10 lukiota. Yksityisten lukioiden lukumää- rä on 27. Lukioiden opiskelijamäärä on vuon- na 1990 noin 98 000 eli keskimäärin 210 opis- kelijaa lukiota kohti.

Peruskoulupohjainen ammatillinen koulutus on rakenteellisesti koulutusaloittain jaettu 25 peruslinjaan, jotka jakautuvat yhden vuoden kullekin peruslinjalle yhteisen yleisjakson jälkeen yhteensä noin 200 kouluasteen ja opistoasteen erikoistumislinjaan. Ylioppilaspohjainen ammatillinen koulutus on järjestetty erikoistumislinjakkoa vastaavasti ylioppilaspohjaisiksi opintolinjoiksi. Peruslinjojen ja niitä vastaavien ylioppilaspohjaisten opintolinjojen lisäksi lähinnä erityisaloja varten on lähes 50 erillistä opintolinjaa, joten erikoistumisvaihtoehtojen kokonaismäärä on noin 250.

Peruskoulupohjaisen ammatillisen koulutuksen koulutusajat ovat kouluasteella 2—3 vuotta ja opistoasteella 3—5 vuotta. Ylioppilaspohjaisen koulutuksen koulutusajat ovat kouluasteella 1—2 vuotta ja opistoasteella 2—3,5 vuotta.

Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmat on laadittu edellä mainitun linjajaon mukaisesti eli opetussuunnitelmien lukumäärä on pohjakoulutuseroa huomioon ottamatta 250. Valtioneuvosto on antanut toimintaohjeet peruskoulupohjaisen ammatillisen koulutuksen yhteisistä oppiaineista. Nämä ovat äidinkieli, toinen kotimainen kieli, vieras kieli, matematiikka, fysiikka ja kemia, tietotekniikka, kansalaistieto, liikunta ja terveystieto sekä taide- ja ympäristökasvatus. Muilta osin lukusuunnitelmat laaditaan ammattikasvatushallituksen päättämien opetussuunnitelman valtakunnallisten perusteiden pohjalta.

Lukion tuntijaosta annetun valtioneuvoston päätöksen mukaan lukion opetus jakautuu yhteisiin oppiaineisiin, oppilaanohjaukseen, valinnaisiin oppiaineisiin ja eräisiin luokka-asteesta riippumattomiin kursseihin. Yhteisiä oppiaineita ovat äidinkieli, A-kieli, B-kieli, matematiikka, toinen vieras kieli matematiikan yleisen oppimäärän valinneille, kemia, maantieto, biologia, historia ja yhteiskuntaoppi, uskonto tai elämäntutkimus, liikunta, terveystieto sekä kuvaamataito ja musiikki.

Ammatillisiin oppilaitoksiin valittiin vuonna 1990 yhteensä 58 700 uutta opiskelijaa, joista kevätlukukaudelle 5 600 ja syyslukukaudelle 53 100. Ensisijaisten hakijoiden määrä oli vastaavasti 13 600 ja 92 900. Peruskoulupohjaiseen koulutukseen valittiin yhteensä 36 500 ja ylioppilaspohjaiseen koulutukseen yhteensä 22 200 opiskelijaa. Vastaavat hakijamäärät olivat 52 700 ja 53 700. Peruskoulupohjaisessa koulutuksessa vapaita paikkoja jäi 7 400 eli 18 %

ja ylioppilaspohjaisessa koulutuksessa 1 900 eli 8 % aloituspaikkojen määrästä. Ammatillisiin oppilaitoksiin valituista oli naisia noin 56 %. Ammatillisen koulutuksen keskeyttää lähes 20 % koulutuksen aloittaneista.

Lukioon valittiin syyslukukaudella 1990 yhteensä 31 600 uutta opiskelijaa 32 900 ensisijaisesta hakijasta. Lukioon valituista naisten osuus oli 59 %. Lukio-opinnot keskeyttää lähes 20 % lukion aloittaneista.

Lastentarhanopettajakoulutusta annetaan viidessä lastentarhanopettajaopistossa. Ammatillista peruskoulutusta järjestetään 29 kansanopistossa kuudella opintolinjalla, kymmenessä musiikkioppilaitoksessa yhdeksällä opintolinjalla ja viidessä urheiluopistossa kahdella opintolinjalla. Tarkoitettua koulutuksessa aloituspaikkamäärä oli vuonna 1989 yhteensä noin 1 450 aloituspaikkaa. Opiskelijamäärä oli noin 4 200. Koulutus on sisällöltään ja rakenteeltaan vasta uudistettu keskiasteen koulunuudistuksen periaatteiden mukaisesti.

3. Asian valmistelu

Peruskoulun jälkeisen koulutuksen uudistamisen alustava valmistelu käynnistettiin opetusministeriössä vuonna 1988. Tämän valmistelun tuloksena opetusministeriö julkaisi tammikuussa 1989 muistion peruskoulun jälkeisen koulutuksen kehittämisestä. Muistiossa arvioitiin siihenastisten koulutuspoliittisten toimenpiteiden tuloksia ja hahmotellaan pitkän aikavälin kehitysnäkymiä. Ministeriö sai muistiosta muun muassa kolmen tutkijaryhmän arviot ja lukuisia lausuntoja. Niiden pohjalta asian valmistelua jatkettiin opetusministeriössä.

Opetusministeriö asetti tammikuussa 1990 asian valmistelua varten johtoryhmästä ja seurantaryhmästä muodostuvan projektiorganisaation. Johtoryhmän, jossa ovat opetusviranomaisten lisäksi edustettuina muun muassa ammatillisten oppilaitosten, lukion ja korkeakoulujen rehtorit, tehtäväksi annettiin tarkoitettua kokeilutoiminnan valtakunnallinen ohjaus sekä tarpeellisen lainsäädännön valmistelu. Laajapohjaisessa seurantaryhmässä ovat edustettuina eri valtionviranomaisten lisäksi muun muassa kuntien keskusjärjestöt, työmarkkinoiden keskusjärjestöt, opettaja- ja opiskelijajärjestöt, tieteellinen tutkimus ja oppilaitokset.

Valtioneuvosto antoi 22 päivänä toukokuuta 1990 eduskunnalle koulutuspoliittisen selon-

teon, jossa laajan koulutuspolitiikan yleisarvioinnin ohella esitettiin yleisiä suuntaviivoja peruskoulun jälkeisen koulutuksen kehittämisestä ja kokeilutoiminnan käynnistämisestä.

Koulutuskokeilun johtoryhmässä laaditun kokeilusuunnitelman pohjalta opetusministeriö antoi 13 päivänä kesäkuuta 1990 suunniteluohjeet nuorisostaan kokeilujen ja ammattikorkeakoulukokeilujen suunnittelun jatkamisesta. Suunnitelman mukaan kokeilutoimintaa koskeva jatkosuunnittelu käynnistetään 19:ssä ammattikorkeakouluja ja 11:ssä nuorisostaan koulutusta koskevassa kohteessa. Näiden kohteiden valinta perustui opetusministeriölle tehtyihin aloitteisiin. Ministeriön ohjeissa lähdettiin siitä, että lainsäädännön antamisen jälkeen kokeiluluvista päätettäessä valinnassa ovat mukana myös sellaiset kokeiluhankkeet, joita ei ohjeissa valittu jatkosuunnittelun kohteeksi.

Tätä esitystä on valmisteltu koulutuskokeilujen johtoryhmässä ja käsitelty koulutuskokeilujen seurantaryhmässä. Tämän valmistelun pohjalta valmistelu on suoritettu opetusministeriössä virkatyönä. Tässä yhteydessä asiassa käytiin neuvotteluja ammattikasvatushallituksen ja kouluhallituksen, kuntien keskusjärjestöjen, työmarkkinoiden keskusjärjestöjen, opettajajärjestön ja opiskelijajärjestöjen kanssa.

Opetusministeriön valmistamasta esitysluonnoksesta pyydettiin valtiovarainministeriön, ammattikasvatushallituksen ja kouluhallituksen, keskiasteen koulunuudistuksen neuvottelukunnan sekä kuntien keskusjärjestöjen, työmarkkinoiden keskusjärjestöjen, opettajajärjestöjen ja opiskelijajärjestöjen lausunnot. Myös Suomen korkeakoulujen rehtorien neuvosto on antanut lausuntonsa. Lisäksi järjestettiin erillinen suullinen kuuleminen edellä mainittujen järjestöjen kanssa.

Esitys on käsitelty kouluasiainneuvostossa ja korkeakouluneuvostossa. Esityksestä on käyty kuntien ja valtion välisen järjestelyasiakirjan mukaiset neuvottelut. Kuntien keskusjärjestöt korostivat sitä, että kokeiluun kohdistetaan riittävät voimavarat siltä pohjalta, ettei valtion ja kuntien kustannusten jako muutu. Suomen Kunnallisliitto katsoi lisäksi, että valtion on maksettava koulutustason nostamisesta korkeakoulutasoiseksi aiheutuvat lisäkustannukset. Esityksestä on niin ikään käyty valtion yhteistoimintasopimuksen mukaiset neuvottelut.

Valmistelussa on otettu huomioon eduskunnan 4 päivänä joulukuuta 1990 antama vastaus valtioneuvoston koulutuspoliittiseen selonteeseen.

4. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset

Esityksessä ehdotettu laki on kokeilulaki, minkä takia siitä aiheutuvat organisatoriset ja henkilöstövaikutukset ovat väliaikaisia.

Esityksen mukaan kokeilutoimintaa varten ammatillista oppilaitoksista ja lukioista muodostettaisiin nuorisokoulutuskokeilussa usean oppilaitoksen kokeiluyksiköitä ja ammatillisista oppilaitoksista väliaikaisiksi ammattikorkeakouluiksi nimitettäviä pääsääntöisesti usean oppilaitoksen kokeiluyksiköitä. Kokeiluyksiköt olisivat luonteeltaan asianomaisten oppilaitosten yhteistoimintayksiköitä eivätkä uusia, itsenäisiä laitoksia.

Kokeiluyksiköihin asetettaisiin niihin kuuluville oppilaitoksille yhteinen hallinto kokeilutoiminnan järjestämistä varten. Kokeiluyksikön päätöksentekojen olisi kummassakin kokeilussa johtoryhmä. Johtoryhmässä olisivat edustettuina asianomaisten oppilaitosten ylläpitäjät, rehtorit, opettajat, opiskelijat ja muu henkilökunta. Kummassakin kokeilussa kokeiluyksiköllä voisi olla koulutuksen kehittämistä varten neuvottelukuntia.

Väliaikaisissa ammattikorkeakouluissa olisi edellä mainittujen elinten lisäksi hallintoeliminä johtava rehtori, opettajakunta ja oppilaskunta, joiden tehtävistä säädettäisiin asetuksella ja sen nojalla johtosäännössä. Johtava rehtori valittaisiin kokeiluyksikön oppilaitosten rehtoreista, jollei tehtävää varten ole perustettu päätoimista virkaa tai tointa.

Esityksen mukaan toimivaltasuhteet eri viranomaisien ja hallintotason välillä muuttuisivat. Ensinnäkin valtioneuvostolle normaalisti kuuluvaa toimivaltaa siirrettäisiin opetusministeriölle. Toiseksi keskusvirastolle kuuluvaa toimivaltaa siirrettäisiin opetusministeriölle. Kolmanneksi keskushallintoviranomaisille kuuluvaa toimivaltaa siirrettäisiin kokeiluyksiköille. Neljänneksi oppilaitosten johtokuntien ja kunnan koululautakunnan toimivaltaa siirrettäisiin kokeiluyksiköille. Viidenneksi valtion oppilaitosten ylläpitäjän toimivaltaa käyttäisi nykyisestä poiketen eräissä asioissa ammattikasva-

tushallituksen tai lääninhallituksen sijasta oppilaitoksen johtokunta.

Esitys ei sinänsä aiheuta henkilöstölisäyksiä. Kokeilukoulutus on tarkoitus järjestää pääasiassa oppilaitosten nykyisin opettajavoimin. Opiskelijoiden valinnanmahdollisuuksien lisääminen ja uusien koulutusmahdollisuuksien avaaminen saattavat kuitenkin lisätä muun muassa opinto-ohjauksen ja siitä vastaavan henkilöstön tarvetta. Väliaikaisen ammattikorkeakoulun johtavan rehtorin päätoimisten virkojen tai tointen perustaminen määräajaksi saattaa niin ikään tulla kysymykseen. Kokeilutoimintaa varten ei esitetä lisähenkilöstöä keskushallintoon.

5. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Esityksen mukaan kokeilukoulutus rahoitetaan voimassa olevien säännösten perusteella ja valtion tulo- ja menoarvion rajoissa, minkä lisäksi kokeiluyksikön oppilaitokset voivat esityksen mukaan ottaa kokeilutoimintaa varten avustuksia ja lahjoituksia.

Kokeilutoiminnan kustannusvaikutuksista ei tässä vaiheessa voi esittää seikkaperäisiä arvioita. Se on mahdollista vasta yksityiskohtaisten kokeilusuunnitelmien sekä nuorisokoulutuskokeilun opinto-ohjelmien sekä ammattikorkeakoulukokeilun koulutusohjelmien ja opetussuunnitelmien sekä niihin liittyvien koulutusaikojen koskevien ratkaisujen pohjalta. Koulutusaikojen yleiseen pidentämiseen ei kuitenkaan ole tarkoitus mennä. Kustannusvaikutuksia aiheuttavia tekijöitä saattavat myös olla muun muassa opiskelijoiden yksilöllisten valinnanmahdollisuuksien lisääminen ja koulutustason kohottaminen.

Esityksen mukaan opetusministeriö voisi päättää kokeilukoulutuksen tuntikehyksen ja muiden käyttömenojen oppilaskohtaisen mark-

kamäärän muuttamisesta valtion tulo- ja menoarviossa tarkoitukseen osoitettujen erillisten määrärahojen rajoissa. Tuntikehyksen korottamiseen saattaa olla syytä edellä mainittujen tekijöiden lisäksi myös oppilaanohjaustarpeen ja niin ikään suunnittelutyön lisääntymisen myötä.

Kokeilutoiminnan kustannusvaikutuksia voitaneen kattaa myös voimavarojen uudelleen kohdentamisella. Esimerkiksi väliaikaisessa ammattikorkeakoulussa on opiskelun painopistettä tarkoitus huomattavasti siirtää luokkaopetukseen perustuvasta opiskelusta opiskelijoiden omatoimiseen opiskeluun. Muutoinkin useista oppilaitoksista muodostuvissa kokeiluyksiköissä on edellytyksiä kaikkien voimavarojen nykyistä tehokkaammalle ja taloudellisemmalle käytölle.

Valtion ja kuntien kustannustenjakoa ei esityksen johdosta ole tarkoitus muuttaa. Kokeilusta opettajien palvelussuhteen ehtoihin mahdollisesti aiheutuvat muutokset on tarkoitus toteuttaa käytettävissä olevien virkaehtoratkaisujen puitteissa.

Kokeilutoiminnan kustannusvaikutukset otetaan vuosittain huomioon valtion tulo- ja menoarvion yhteydessä.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen laiksi opetushallituksesta (hall.es. 225/1990 vp.) Esitys liittyy hallituksen esitykseen valtion tulo- ja menoarvioksi vuodelle 1991. Esityksen mukaan ammattikasvatushallituksen ja kouluhallituksen sijaan opetushallinnon keskusvirastoksi perustetaan 1 päivästä huhtikuuta 1991 opetushallitus. Lakiehdotus on laadittu opetushallitusta koskevan hallituksen esityksen pohjalta, mikä on otettava huomioon tätä lakiehdotusta käsiteltäessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1 §. *Kokeilutoiminnan tarkoitus.* Pykälässä esitetään nuorisoasteen koulutuksen ja ammatikorkeakoulujen kokeilujen tarkoitus ja ne peruskoulun jälkeisen koulujärjestelmän yleiset kehittämistavoitteet, joihin kokeiluilla pyritään, sekä pääkeino tavoitteiden saavuttamiseksi. Kokeilutoiminnan pää tarkoituksena olisi hankkia kokemuksia peruskoulun jälkeisen koulutuksen kehittämiseksi pitäen yleisinä tavoitteina koulutustason kohottamista, koulutuksen kehittämistä vastaamaan entistä paremmin yhteiskunnan ja työelämän muuttuvia vaatimuksia, koulujärjestelmän kehittämistä nykyistä joustavammaksi, nykyistä monipuolipolisempia koulutusmahdollisuuksia antavaksi ja nykyistä paremmin yksilöllisiä valinnanmahdollisuuksia sallivaksi. Näiden tavoitteiden toteuttamisessa keskeisenä keinona on eri koulu- ja oppilaitosmuotojen kaikenpuolinen yhteistoiminta, jota hyödyntäen pyritään kokoamaan useiden oppilaitosten henkiset ja aineelliset voimavarat yhteiseen käyttöön uusien mahdollisuuksien luomiseksi ja yhteistoimintatujen saavuttamiseksi.

2 §. *Nuorisoasteen koulutuskokeilu.* Pykälässä esitetään nuorisoasteen koulutuskokeilun toiminta-ajatus. Pääsääntöisesti yhden tai useamman ammatillisen oppilaitoksen ja lukion muodostamassa kokeiluyksikössä peruskoulun päättävälle nuorisolle tarjottaisiin mahdollisuus suorittaa kolme opintovaihtoehtoa, nimittäin ammatillinen tutkinto, ylioppilastutkinto johtava lukion oppimäärä ja yhdistelmäopinnot.

Ammatillinen tutkinto ja lukion oppimäärä voitaisiin suorittaa joko nykymuotoisina eli ammatillisten oppilaitosten nykyisten luku- ja suunnitelmien ja lukion nykyisen tuntijaon mukaisina tai siten, että niihin sisältyy nykyistä enemmän valinnaisuutta ja myös toisen oppilaitoksen opintoja. Koulutuskokeilussa ammatilliseen tutkintoon voisi sisältyä lukion opintoja tai samaan taikka muuhun oppilaitosmuotoon kuuluvan toisen ammatillisen oppilaitoksen opintoja. Lukion oppimäärään voisi vas-

taavasti sisältyä ammatillisen oppilaitoksen tai toisen lukion opintoja. Säännösehdoituksen mukaiset yhdistelmäopinnot olisivat nykykäsitykseen verrattuna uusi vaihtoehto. Yhdistelmäopinnot olisivat ammatillisista ja lukioopinnoista tai myös työharjoittelusta muodostuva uusi nuorisoasteen tutkinto. Laajuudeltaan niihin sisältyvät ammatilliset ja lukioopinnot eivät täyttäisi täyden ammatillisen tutkinnon tai lukion koko oppimäärän vaatimuksia ja tunnusmerkkejä.

Yhdistelmäopinnot tähtäisivät ensisijaisesti jatko-opintokelpoisuuteen erityisesti ammattikorkeakouluopintoja silmällä pitäen. Näin ollen yhdistelmäopinnot tarjoaisivat ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille ammatillisen tutkinnon ohella vaihtoehtoisen koulutusmahdollisuuden nimenomaan jatko-opintoihin siirtymistä varten. Vastaavasti yhdistelmäopinnot tarjoaisivat lukion oppilaille ylioppilastutkinnon suorittamiseen ja yleiseen korkeakoulukelpoisuuteen tähtäävän lukion oppimäärän ohella toisen koulutusvaihtoehdon, jonka ei yleissivistävältä ja teoreettiselta sisällöltään ja vaatimustasoltaan tarvitsisi olla mitoitettu yksinomaan korkeakouluopintoja silmällä pitäen. Yhdistelmäopintojen tarjoamalla opinto-ohjelmavaihtoehtoilla pyrittäisiin muun muassa auttamaan koulutuksensa muutoin keskeyttävät opiskelijat saattamaan opintonsa heitä hyödyttävällä tavalla päätökseen. Yhdistelmäopintojen kuten myös ammatillisen tutkinnon ja lukion oppimäärän perusteita koskevat säännökset on otettu lakiehdotuksen 12 §:ään.

Säännösehdoituksen mukaan kokeiluyksiköön kuuluisivat pääsääntöisesti molemmat koulumuodot, ammatilliset oppilaitokset ja lukio, koska kokeilun yhtenä keskeisenä pyrkimyksenä on näiden koulumuotojen välisen raja-aidan madaltaminen ja koulutusmahdollisuuksien tarjoaminen nuorisolle yli näiden koulumuotorajojen. Yhtä tärkeää kuitenkin on järjestää kokeiluyksikön puitteissa uusia koulutusmahdollisuuksia myös kahden tai useamman samaan tai eri oppilaitosmuotoon kuuluvan ammatillisen oppilaitoksen ja kahden tai useamman lukion kesken. Yhdenkin ammatillisen oppilaitoksen puitteissa on tarpeen järjestää nykyisiä koulutusalarajoja ylittäviä opintomahdollisuuksia. Lisäksi säännösehdoituksen

mukaan olisi mahdollista muodostaa sellainenkin kokeiluyksikkö, johon kuuluisi vain toisen koulumuodon oppilaitoksia. Tässä tapauksessa kokeilun kohteena olisivat niin ikään toisaalta ammatillisten oppilaitosten ja toisaalta lukioiden keskinäiset opinto-ohjelmat.

Nuorisoasteen koulutuskokeiluyksikön ammatilliset oppilaitokset olisivat yleensä nykyistä kouluasteen ammatillista koulutusta antavia ammatillisia oppilaitoksia. Säännöshdotuksessa tarkoitettu, ammatillinen tutkinto olisi näin ollen rinnastettavissa lähinnä nykyiseen kouluasteen ammatilliseen koulutukseen. Estettä ei olisi sille, että myös ylempiä ammatillisia tutkintoja kuten opistoasteen ja ammatillisen korkeasteen koulutusta antavia ammatillisia oppilaitoksia kuuluisi kokeiluyksikköön. Sitä paitsi Suomessa samat ammatilliset oppilaitokset yleensä antavat useiden koulutusasteiden koulutusta.

Nuorisoasteen koulutuskokeilussa kokeilutoiminnan piiriin on tarkoitus lukea vuosiluokka kerrallaan etenevää siirtymävaihetta lukuunottamatta asianomaisten oppilaitosten koko peruskoulupohjainen koulutus. Tällainen ratkaisu on tarpeen tehdä, vaikka oppilaitosten koulutustarjonta pääosin suunniteltaisiinkin nykyisten ammatillisten tutkintojen ja nykyisen lukion oppimäärän opiskelua varten, sen takia, että kaikilla opiskelijoilla tulisi olla käytettävään kokeilun sallimat uudet valinnanmahdollisuudet. Ylioppilaspohjainen ammatillinen koulutus ei asian luonteen vuoksi kuuluisi kokeilun piiriin.

3 §. *Ammattikorkeakoulukokeilu.* Pykälässä esitetään ammattikorkeakoulukokeilun toiminta-ajatus. Ammattikorkeakoulukokeiluissa tarkoituksena olisi useamman opistoasteen ja ammatillisen korkeasteen koulutusta antavan ammatillisen oppilaitoksen yhteistyöllä järjestää ammattikorkeakoulututkintoihin johtavaa opetusta.

Ammattikorkeakoulututkinto olisi uusi tutkintotyyppi ammatillisesti eriytyvässä koulutuksessa. Ammattikorkeakoulututkintojen aseman ja tason määrittelemistä varten muun muassa koulutusohjelmien muodostamista ja opetussuunnitelmien laadintaa silmällä pitäen 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että ammattikorkeakoulututkinto on korkeakoulututkinto.

Ammattikorkeakoulututkinnot painottuisivat nykyisiä korkeakoulututkintoja selkeämmin ja voimakkaammin ammatillisiin tehtävi-

alueisiin. Tarkoitus on, että korkeakoulututkintojen määrittelystä sekä eräiden opintosuoritusten vastaavuudesta annettua asetusta (200/82) muutettaisiin koskemaan myös ammattikorkeakoulututkintoja.

Ammattikorkeakoulututkintoihin johtava koulutus järjestettäisiin säännöshdotuksen mukaan ensisijaisesti useamman, pääsääntöisesti opistoasteen ja ammatillisen korkeasteen koulutusta antavan ammatillisen oppilaitoksen muodostamassa kokeiluyksikössä. Kokeiluyksiköt voitaisiin muodostaa yhden oppilaitosmuodon ammatillisista oppilaitoksista tai usean eri oppilaitosmuodon oppilaitoksista. Jälkimmäisessä tapauksessa ammattikorkeakoulututkinnot voitaisiin muodostaa myös oppilaitosmuotorajat ylittävistä opinnoista. Kokeiluyksikkö voitaisiin säännöshdotuksen mukaan muodostaa kuitenkin yhdestäkin oppilaitoksesta. Tämä tulisi kysymykseen lähinnä sellaisissa tapauksissa, joissa yhdelläkin oppilaitoksella olisi edellytykset ammattikorkeakoulututkintoihin johtavan opetuksen antamiseen ja joissa laajempia yhteistoimintaetuja antavia kokeiluyksiköitä ei ole tarkoituksenmukaista tai mahdollista muodostaa.

Ammattikorkeakoulukokeilussa kokeilutoiminnan piiriin voidaan ottaa vain osakin asianomaisten oppilaitosten koulutuksesta sen lisäksi, että siirtymävaiheessa kokeilu ei voisiakaan kattaa kaikkia vuosiluokkia. Tämä on tarpeen sen takia, ettei asianomaisten oppilaitosten kaikesta koulutuksesta ole ensi vaiheessa tai muutoinkaan mahdollista kehittää ammattikorkeakoulututkintoihin johtavaa koulutusta.

Pykälän 2 momentin mukaan ammattikorkeakoulukokeilun yksiköstä käytetään väliaikaisen ammattikorkeakoulun nimeä. Tämän nimen käyttöön otolla halutaan korostaa kokeiluyksikön luonnetta erillisenä korkeakouluyksikkönä ja -yhteisönä, vaikka se muodostuukin itsenäisistä oppilaitoksista.

Pykälän 3 momentin mukaan väliaikainen ammattikorkeakoulu voisi järjestää myös aikuiskoulutusta sekä koulutusta tukevaa palvelu-, tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Vastaava mahdollisuus on ammatillisista oppilaitoksista annetun lain mukaan nykyisinkin ammatillisilla oppilaitoksilla, mutta säännöksellä annettaisiin tämä tehtävä myös kokeiluyksikölle, jonka rooliin korkeakouluyksikkönä tehtävä hyvin sopii. Väliaikaisten ammattikorkeakoulujen tutkimustehtävä koskisi yksinomaan soveltavaa tutkimusta.

4 §. *Yhteistoimintasopimus.* Säännösehdoituksen mukaan kokeiluyksikön muodostavien oppilaitosten ylläpitäjät tekevät kokeilusta laatimansa suunnitelman pohjalta kokeilun järjestelyistä yhteistoimintasopimuksen. Yhteistoimintasopimus on luonteeltaan sitoumus, joka määrittelee ne keskeiset periaatteet ja lähtökohdat, joiden pohjalta osapuolet sitoutuvat yhteistoimintaan ja järjestävät keskinäisen työnjakonsa ja vastuunsa opetuksen järjestämisessä, kokeiluyksikön hallinnossa ja kokeilun rahoituksessa sekä muussa koulunpidossa. Ylläpitäjien tekemällä yhteistoimintasopimuksella voidaan määritellä myös kokeiluyksikön itsenäisyyden ja toimivallan rajoja suhteessa siihen kuuluvien oppilaitosten ylläpitäjiin. Pykälän 3 momentin mukaan yhdestä oppilaitoksesta muodostuvan väliaikaisen ammattikorkeakoulun ylläpitäjän tulee laatia yhteistoimintasopimusta vastaava selvitys.

5 §. *Kokeilulupa.* Säännösehdoituksen mukaan nuorisostaan koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeilujen aloittaminen edellyttää valtioneuvoston lupaa. Pykälän 1 momentin mukaan lupa voidaan myöntää, jos kokeilua on pidettävä koulutusjärjestelmän kehittämisen kannalta tarpeellisenä. Tällä edellytyksellä halutaan viitata muun muassa lakiehdotuksen 1 §:ssä mainittuihin kehittämistavoitteisiin. Luvan myöntämistä arvioitaessa saattaa samassa katsannossa olla tarpeen kiinnittää huomiota siihen, että käynnistettävät kokeilut kokonaisuudessaan monipuolisesti edustavat erilaisia vaihtoehtoja peruskoulun jälkeisen koulutuksen kehittämiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvosto voi liittää lupaan ehtoja ja hakemuksesta muuttaa ja täydentää lupaa sekä hakemuksetakin peruuttaa luvan. Luvan muuttaminen ja täydentäminen saattaa tulla kysymykseen esimerkiksi kokeiluyksikköä laajennettaessa uudella oppilaitoksella. Luvan peruuttaminen taas tulee kysymykseen erityisesti silloin, jos kokeilussa toimitaan säädösten vastaisesti tai vastoin lupaa ja sen ehtoja.

Pykälän 3 momentin mukaan luvan hakemisesta säädetään tarkemmin asetuksella. Asetuksella on tarkoitus säätää muun muassa hakemukseen liitettävistä asiakirjoista, jollaisina tulevat kysymykseen kokeilusuunnitelma sekä lakiehdotuksen 4 §:ssä tarkoitettu yhteistoimintasopimus tai vastaavat tiedot, ja hakemisaikatauluista sekä muista vastaavista seikoista.

2 luku Kokeiluyksikön hallinto

6 §. *Kokeilun johtoryhmä.* Kokeiluyksiköllä olisi säännösehdoituksen mukaan ylimpänä hallintoelimenä asianomaisten oppilaitosten ylläpitäjien asettama johtoryhmä. Johtoryhmän tehtävistä säädettäisiin pykälän 1 momentin mukaan asetuksella ja määrättäisiin sen nojalla kokeiluyksikön johtosäännössä. Tässä yhteydessä johtoryhmälle voitaisiin siirtää myös asianomaisten oppilaitosten johtokuntien ja myös kunnan koululautakunnan toimivaltaa. Tämä on tarpeen näiden hallintoelinten keskinäisen työnjaon järjestämisen takia. Johtoryhmällä tulisi olla riittävät mahdollisuudet päättää oppilaitosrajat ylittävistä järjestelyistä ja huolehtia kokeiluyksikön toiminnasta yhtenä kokonaisuutena. Tällainen toimivallan siirto saattaa tulla kysymykseen muun muassa työjärjestystä ja opettajien työnjakoa koskevissa asioissa.

Johtoryhmän toimivaltaa ratkaistaessa saattaa myös olla tarpeen säätää johtoryhmän toimivalta laajemmaksi väliaikaisissa ammattikorkeakouluissa kuin nuorisostaan koulutus-kokeilua harjoittavissa kokeiluyksiköissä. Tämän kysymyksen kuten myös yleensä johtoryhmän toimivallan järjestämisen kannalta vasta kokeilutoiminta sinänsä tuottaa tarpeellista käytännön kokemusta, minkä takia ensimmäisessä vaiheessa annettavia säännöksiä saatetaan joutua muuttamaan kokeilun edetessä.

Pykälän 2 momentissa säädetään johtoryhmän kokoonpanosta. Johtoryhmään kuuluisivat ensinnäkin ylläpitäjän nimeämät edustajat, toiseksi asianomaisten oppilaitosten rehtorit sekä kolmanneksi yksi asianomaisten oppilaitosten kokeiluun kuuluvaa opetusta antavien opettajien valitsema edustaja, kaksi näiden oppilaitosten kokeilukoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden valitsemaa edustajaa ja yksi oppilaitosten muun henkilökunnan valitsema edustaja. Lisäksi väliaikaisessa ammattikorkeakoulussa johtoryhmään kuuluisi väliaikaisen ammattikorkeakoulun johtava rehtori. Rehtoreiden kuulumista jäsenenä johtoryhmään perustellaan sen voittopuolisesti operatiivisilla tehtävillä. Säännösehdoitus antaa mahdollisuuden siihen, että ylläpitäjät asettavat johtoryhmän, jossa heidän nimeämillään edustajilla on enemmistö.

Kokeiluyksikkö voi muodostua saman ylläpitäjän oppilaitoksista, joilla on yhteinen joh-

tokunta, tai yhdestä oppilaitoksesta. Tällöin erillisen johtoryhmän asettaminen ei ole tarpeen, vaan johtokunta voi hoitaa johtoryhmän tehtävät. Tätä koskeva säännös on pykälän 3 momentissa. Säännöksessä kuitenkin ehdotetaan, että ammatillisista oppilaitoksista annetun lain 7 §:stä poiketen opettajien, opiskelijoiden ja muun henkilökunnan edustajat sekä niin ikään samasta säännöksestä ja lukiolain 5 §:stä poiketen myös oppilaitosten rehtorit olisivat johtoryhmän täysivaltaisia jäseniä johtokunnan toimiessa johtoryhmänä.

7 §. *Johtosääntö.* Säännösehdotuksen mukaan kokeiluyksiköllä olisi johtosääntö, jossa määrättäisiin, sen mukaan kuin asetuksella tarvittaessa säädettäisiin, yksikön hallinnosta, toiminnan järjestelyistä ja muista tarpeellisista asioista. Johtosääntö on kokeiluyksikölle tarpeellinen muun muassa sen takia, että sillä voitaisiin, sen lisäksi mitä laista ja asetuksesta johtuu, sopia yhteistoimintasopimusta seikkaperäisimmin hallinnollisista järjestelyistä. Kokeiluyksikön oma johtosääntö on tarpeen laatia myös siksi, että yksikön oppilaitosten omat johtosäännöt saattavat olla toisistaan poikkeavia. Johtosääntöön otettavien määräysten laajuus voi erota nuorisosteen koulutuskokeilujen ja ammattikorkeakoulukokeilujen kesken kuten myös muutoinkin tapauskohtaisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan kokeiluyksikön johtosäännöstä tulee käydä ilmi, miltä osin se korvaa oppilaitoksia koskevien johtaja ohjesääntöjen määräykset. Oppilaitoksia koskevia johto- ja ohjesääntöjä ovat ammatillisten oppilaitosten johtosäännöt, kunnan koulutoimen johtosääntö tai vastaava sekä yksityisen lukion ohjesääntö. Säännös on tarpeen toimintasääntöjen selkeyden vuoksi.

Johtosäännön hyväksyisi pykälän 3 momentin mukaan kokeiluyksikön johtoryhmä. Ylläpitäjät vahvistaisivat johtosäännön. Ylläpitäjien vahvistus on tarpeen johtosäännön keskeisen merkityksen vuoksi.

8 §. *Väliaikaisen ammattikorkeakoulun johtava rehtori.* Väliaikaisen ammattikorkeakoulun nuorisosteen koulutuskokeilun kokeiluyksikköä kiinteämmän yhteisöluonteen vuoksi lakiehdotukseen on otettu säännökset kolmesta sellaisesta väliaikaisen ammattikorkeakoulun hallintoelimestä, joita nuorisokoulutuskokeiluyksikössä ei olisi, nimittäin johtavasta rehtorista, opettajakunnasta ja oppilaskunnasta. Pykälän mukaan väliaikaisessa ammattikorkeakoulussa olisi johtava rehtori. Johtavan rehto-

rin tarkemmista tehtävistä säädettäisiin tarvittaessa asetuksella ja määrättäisiin johtosäännössä. Johtava rehtori valittaisiin kokeiluyksikön oppilaitosten rehtoreista, mikä todennäköisesti muodostuisi yleisimmäksi käytännöksi, jollei tehtävää varten perusteta päätoimista rehtorin virkaa tai tointa. Yhden oppilaitoksen muodostaman väliaikaisen ammattikorkeakoulun vastaavat tehtävät hoitaisi luonnollisesti oppilaitoksen rehtori.

9 §. *Väliaikaisen ammattikorkeakoulun opettajakunta.* Pykälän mukaan väliaikaisen ammattikorkeakoulun opettajakunnan muodostaisivat rehtorit ja sellaiset yksikön oppilaitosten opettajat, jotka antavat kokeiluun kuuluvaa eli ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa opetusta. Tarkoitus on, että opettajakuntaan kuuluisivat ensisijaisesti päätoimiset opettajat ja heistä sellaiset, jotka antavat pääosan opetuksestaan kokeilussa. Koska tarpeet ja tilanne varsinkin siirtymävaiheessa vaihtelevat eri kokeiluyksikössä, säännöksessä ehdotetaan, että asiasta määrättäisiin tarkemmin johtosäännöllä. Opettajakunnan tehtävistä säädettäisiin asetuksella ja määrättäisiin tarvittaessa johtosäännössä. Väliaikaisen ammattikorkeakoulun opettajakunnan tehtävät voitaisiin tarvittaessa määritellä osittain toiseksi kuin asianomaisten oppilaitosten opettajakunnan tehtävistä on säädetty tai määrätty.

10 §. *Väliaikaisen ammattikorkeakoulun oppilaskunta.* Pykälän mukaan väliaikaisen ammattikorkeakoulun oppilaskuntaan kuuluisivat kokeiluyksikön oppilaitosten kokeilukoulutukseen osallistuvat eli ammattikorkeakoulututkintoa varten opiskelevat opiskelijat. Oppilaskunnan tehtävistä säädettäisiin asetuksella ja määrättäisiin tarvittaessa johtosäännössä.

11 §. *Neuvottelukunta.* Sekä nuorisosteen koulutuskokeilun että ammattikorkeakoulukokeilun kokeiluyksiköllä voisi pykälän mukaan olla apuna koulutuksen kehittämistä, kuten opinto-ohjelmien ja koulutusohjelmien kehittämistä sekä opetussuunnitelmien laatimista varten, yksi tai useampi neuvottelukunta, johon voidaan koota tarpeellista asiantuntemusta kokeiluyksikön ulkopuolelta, esimerkiksi työelämästä sekä yliopistoista ja korkeakouluista.

3 luku

Opetuksen järjestämisen perusteet

12 §. *Opinnot nuorisoasteen koulutuskokeilussa.* Pykälässä esitetään opetuksen järjestämisen keskeiset lähtökohdat nuorisoasteen koulutuskokeilussa. Pykälän 1 momentin mukaan opinnot suunnitellaan ammatillisten oppilaitosten ja lukion opetussuunnitelmien pohjalta. Tarkoituksena on, ettei nuorisoasteen koulutuskokeilussa ryhdytä varsinaiseen uusien opetussuunnitelmien laadintatyöhön, vaan kokeilukoulutuksen lähtökohtana ovat ammattikasvatushallituksen ja kouluhallituksen vahvistamat opetussuunnitelmien valtakunnalliset perusteet ja oppilaitos- tai kuntakohtaiset opetussuunnitelmat. Kokeilussa on ennen muuta kysymys niissä määriteltyjen oppimäärien ja kurssien pohjalta muodostettavien uusien opinto-ohjelmien tarjoamisesta opiskelijoille.

Momentin mukaan kokeilukoulutuksen ammatillisen tutkinnon, lukion oppimäärän ja yhdistelmäopintojen perusteista päättäisi opetusministeriö. Tarkoituksena on, että opetusministeriö tämän säännöksen nojalla määritteli ne yleiset puitteet, joiden rajoissa kokeiluyksikön johtoryhmä voisi muodostaa opinto-ohjelmia ammatillista tutkintoa, lukion oppimäärää ja yhdistelmäopintoja varten. Ministeriö määräisi muun muassa nuorisoasteen koulutuskokeilun kaikille opiskelijoille pakollisista yhteisistä oppiaineista, yhteisten ja vaihtoehtoisten pakollisten aineiden sekä valinnaisaineiden osuuksista eri opinnoissa. Ministeriö voisi tässä suhteessa poiketa siitä, mitä ammatillisten oppilaitosten ja lukion oppiaineista ja niiden tuntimääristä on säädetty tai määrätty. Opetushallitus voisi säännösehdotuksen mukaan antaa tarvittaessa ohjeita ja määräyksiä opetussuunnitelmista eli käyttää sitä toimivaltaa, joka sillä nykyisinkin on opetussuunnitelmien valtakunnallisten perusteiden antamisessa. Tarkoitus kuitenkin on, että kokeiluyksiköille jätettäisiin varsin väljät liikkumarajat myös näissä ohjeissa ja määräyksissä. Tämä on välttämätöntä myös sen takia, että kokeiluyksiköt tulevat olemaan kokoonpanoltaan erilaisia, minkä takia myös opiskelijoille tarjottavat opinto-ohjelmat vaihtelevat niiden mahdollisuuksien mukaan, joita kokeiluyksiköillä on. Pykälän mukaan johtoryhmä päättäisi kokeiluyksikön opinto-ohjelmista. Niiden puitteissa opiskelijat voisivat muodostaa omat ohjelman-
sa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lähtökohdat nuorisoasteen koulutuskokeilujen eri opintojen perusteille pitäen yleisenä tavoitteena koulutustason kohottamista. Niiden mukaan ammatillisen tutkinnon tavoitteena on ammatitaidon saavuttaminen ja sellaisenaan tai täydennettynä jatko-opintokelpoisuus ammattikorkeakouluopintoihin. Ylemmät ammatilliset tutkinnot eli opistoasteen ja ammatillisen korkeasteen tutkinnot antaisivat yleisen ammatikorkeakoulu- ja korkeakoulukelpoisuuden. Lukion oppimäärä olisi laadittava sekä ylioppilastutkinnon suorittamista että ammattikorkeakoulu- ja korkeakouluopintojen edellyttämää yleistä jatko-opintokelpoisuutta silmällä pitäen. Yhdistelmäopintojen muodostamisen lähtökohta olisi opintojen sisällöstä riippuen sellaisenaan tai täydennettynä eriateinen jatko-opintokelpoisuus. Esimerkiksi opetusministeriö päättäisi edellä tarkoitettussa päätöksessään, millaisilla sisällöillä yhdistelmäopinnot tuottaisivat alakohtaisen ja millaisilla sisällöillä yleisen ammattikorkeakoulukelpoisuuden.

Pykälän 3 momentin mukaan nuorisoasteen koulutuskokeilun opinto-ohjelmat laaditaan vähintään kahden ja enintään neljän vuoden täystoimisia opintoja silmällä pitäen. Peruskoulupohjaisen ammatillisen koulutuksen vähimmäispituus on ammatillisista oppilaitoksista annetun lain mukaan kaksi vuotta. Noin puolet ammatillisesta koulutuksesta on kolmi-
vuotista. Niin ikään lukion nykyinen opinto-ohjelma perustuu lukion kolmivuotisuuteen. Ammatillisten oppilaitosten ja lukion nykyisissä yhteistoimintakokeiluissa, joissa suoritetaan sekä ammattitutkinto että lukion oppimäärä, koulutusaika on voinut olla neljä vuotta. Kokeilussa ei ole tarkoitus pidentää keskimääräisiä koulutusaikoja. Pyrkimyksenä on kuitenkin siirtyä luokattomaan opiskeluun, jossa opiskelijan henkilökohtainen opiskeluaika voisi opiskelurytmin mukaan vaihdella. Säännösehdotuksen mukaan asetuksella kuitenkin säädettäisiin opiskeluajan enimmäispituudesta.

Koska yhdistelmäopinnot muodostavat uuden, lähinnä jatko-opintoihin tähtäävän opintokokonaisuuden, on tärkeää, että nämä opinnot suorittaneille varataan myös mahdollisuus ammatitaidon antavan ammatillisen tutkinnon ja niin ikään lukion koko oppimäärän suorittamiseen. Tämän takia pykälän 4 momenttiin ehdotetaan säännöstä siitä, että yhdistelmäopinnot suorittaneita varten järjestetään mah-

dollisuus täydentää opinnot ammatilliseksi tutkinnoksi tai lukion oppimääräksi.

Ylioppilastutkinnon suorittamismahdollisuus on nykyisin käytännössä järjestetty vain lukion ylimmän luokan opiskelijoita varten, vaikka oikeus osallistua ylioppilaskirjoituksiin on myös määrättyin edellytyksin ammatillisia tutkintoja suorittaneilla. Pykälän 5 momentin säännöksellä avattaisiin ylioppilastutkinnon ja siihen liittyvien erillisten kokeiden suorittamismahdollisuus kokeilussa myös kaikille ammatillisen tutkinnon ja yhdistelmäopinnot suorittaneille. Säännösehdotuksen tarkoituksena on myös se, että ammatilliset oppilaitokset ja lukiot yhteistyössä huolehtisivat sellaisista käytännön järjestelyistä, että tätä mahdollisuutta voitaisiin luontevasti käyttää.

13 §. *Jatko-opintokelpoisuus opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutukseen sekä korkeakouluopintoihin.* Kokeilukoulutuksessa ammatillisen tutkinnon ja yhdistelmäopinnot suorittaneiden jatko-opintomahdollisuuksien turvaamiseksi on 12 §:ssä säädetyn ohella tarpeen säätää näiden opintojen antamasta kelpoisuudesta opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen opintoihin. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan tämä järjestettäväksi rinnastamalla ammatillinen tutkinto ja yhdistelmäopinnot kouluasteen ammatillisiin opintoihin. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että ammatillisen tutkinnon ja yhdistelmäopinnot suorittaneille annetaan mahdollisuus samalla koulutusosalalla edettäessä aloittaa peruskoulupohjainen opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutus suoraan erikoistumisopinnoista peruslinjan yleisjaksoa käymättä.

Pykälän 2 momentin säännöksellä ehdotetaan, että myös ammatillinen tutkinto ja yhdistelmäopinnot voisivat tuottaa lukion oppimäärää vastaavan jatko-opintokelpoisuuden ja myös yleisen korkeakoulukelpoisuuden. Säännösehdotuksen mukaan lukiota vastaavan kelpoisuuden edellytyksenä olisi, että ammatilliseen tutkintoon ja yhdistelmäopintoihin sisältyisi jatko-opintojen kannalta keskeisissä aineissa lukion vähimmäisoppimäärä vastaavat opinnot. Yleinen korkeakoulukelpoisuus taas edellyttäisi ylioppilastutkinnon kokeiden suorittamista vastaavissa aineissa.

14 §. *Opinnot ammattikorkeakoulukokeiluissa.* Pykälässä esitetään opetuksen järjestämisen lähtökohdat ammattikorkeakoulukokeiluissa. Pykälän 1 momentin mukaan ammattikorkeakoulututkintoon johtavat opinnot suunnitel-

laan ammatillisen tutkinnon, lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon sekä yhdistelmäopintojen pohjalta, mikä merkitsee nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakouluopetuksen määrittelemistä keskenään peräkkäiseksi koulutukseksi.

Ammattikorkeakoulututkintojen kehittämisen lähtökohdaksi ehdotetaan 1 momentissa säädettäväksi, että ne kehitetään korkeakoulututkinnoiksi kokeilun piiriin otettavien opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen tai vastaavaksi katsottavien muiden tutkintojen pohjalta niiden ammatillista ja teoreettista tasoa kohottamalla. Tämä merkitsee muun muassa sitä, ettei ammattikorkeakoulututkinnoista muodosteta opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutuksen ja korkeakouluopintojen välistä lisäporrasta. Kysymys siitä, missä laajuudessa ammattikorkeakoulututkinnoilla korvataan nykyinen opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutus ratkaistaan muun muassa kokeiluista saatavien kokemusten perusteella myöhemmin.

Ammattikorkeakoulututkinnoista muodostuisi korkeakoulujen nykyisten tieteellisten perustutkintojen rinnalle työelämän asiantuntijatehtäviin tähtääviä ammatillisia korkeakoulututkintoja. Vaikka ammattikorkeakoulututkinnot ovat korkeakoulujen perustutkintoihin nähden itsenäisiä ja omaleimaisia kokonaisuuksia eikä niiden välitutkintoja, ammattikorkeakoulututkintoja kehitettäessä on kuitenkin tarpeen ottaa huomioon yhteydet korkeakouluopintoihin. Tämä on tärkeää muun muassa sen takia, että väylä ammattikorkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen korkeakouluihin muodostuisi tarkoituksenmukaiseksi siten, että ammattikorkeakouluopinnot voidaan lukea hyväksi korkeakoulujen perustutkinto-opinnoissa. Tämä takia kuten muistakin syistä on tarpeen, että väliaikaiset ammattikorkeakoulut toimivat riittävässä yhteistyössä yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa.

Pykälän 2 momentin mukaan ammattikorkeakoulututkintoon johtavat opinnot järjestetään koulutusohjelmoina samaan tapaan kuin korkeakouluopinnot nykyisin. Tarkoituksena on, että näissä opinnoissa luovutaan ammatillisen koulutuksen nykyisestä peruslinja- ja erikoistumislinja- sekä opintolinjarakenteesta. Tämä rakenne korvautuu koulutusohjelmilla ja niiden puitteissa tapahtuvalla eriytymisellä. Asetuksella on tarkoitus säätää koulutusohjelman muodostamisen ja suunnittelemisen perus-

teista sekä koulutusohjelman keskeisistä perustekijöistä. Tällaisia olisivat muun muassa koulutusohjelman jakautuminen eri opintokokonaisuuksiin, kuten perusopintoihin, aineopintoihin, päättötyöhön ja harjoitteluun, sekä näiden opintokokonaisuuksien tavoitteet, ja opiskelun ja opetuksen jaksotus esimerkiksi opintojaksoihin. Opetusministeriö vahvistaisi 2 momentin mukaan koulutusohjelmat ja niiden laajuudet. Koulutusohjelman opetussuunnitelmat hyväksyisi väliaikaisen ammattikorkeakoulun johtoryhmä. Korkeakouluopintojen kohdalla nykyinen käytäntö on se, että koulutusohjelmista säädetään asetuksella ja opetussuunnitelmista päättää korkeakoulu.

Pykälän 3 momentin mukaan koulutusohjelmat ja niiden opetussuunnitelmat on suunniteltava siten, että niiden laajuus vastaa 3—4 lukuvuoden täystoimisia opintoja. Tämä vastaa opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen nykyisten tutkintojen laajuutta lukuunottamatta kaupan ja hallinnon koulutusalan ylioppilaspohjaista opistoasteen koulutusta, joka nykyisin on pääsääntöisesti kaksivuotista. Kolmen vuoden, eli korkeakouluopintoihin rinnastaen 120 opintoviikon, vähimmäislaajuuden säätäminen on tarpeen paitsi ammattikorkeakoulututkintojen tason turvaamiseksi korkeakoulututkintoina myös siksi, että suomalaiset ammattikorkeakoulututkinnot täyttäisivät yleisluopoalaiset korkeamman opetuksen tunnusmerkit. Esimerkiksi Euroopan Yhteisöjen korkeampien tutkintojen tunnustamista koskevassa, vuoden 1991 alusta voimaan tulevassa direktiivissä tällaisena vähimmäiskriteerinä on juuri nuorisooasteen koulutuksen jälkeiset vähintään kolmen vuoden opinnot.

Pykälän 3 momentin mukaan opiskelijan opiskeluajan enimmäispituudesta säädettäisiin asetuksella. Nykyisessä opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutuksessa opiskelajat ovat opintojen ja opiskelun järjestelytavan johtuen pääsääntöisesti samat kuin tutkintojen koulutusajat. Ammattikorkeakouluopinnoissa on tarkoitus ottaa käyttöön uusia opiskelun ja opetuksen menetelmiä, minkä takia opiskelijoiden henkilökohtaiset opiskelumatat saattavat vaihdella. Opintojen tarpeettoman venymisen välttämiseksi on kuitenkin aiheellista asettaa oppilaitoksessa opiskelulle enimmäispituus. Tämänkin jälkeen pitäisi kuitenkin olla mahdollisuus jatkaa opintoja yksityisopiskelijana.

15 §. *Opetusvelvollisuus.* Opettajan asemaan ei lakiehdotuksessa ehdoteta muutoksia. Kokeilukoulutuksessa opetusta antavat opettajat ovat kuten nykyisin kokeiluyksikön oppilaitosten opettajia, ja kokeilukoulutus järjestetään näin ollen valtaosin ammatillisten oppilaitosten ja lukion nykyisin opettajavoimin. Kokeilutoiminnan yhteydessä on kuitenkin tarkoitus selvittää opettajakysymystä laajemminkin. Tämä on erityisen tähdellistä ammattikorkeakoulujen kohdalla, koska ne antaisivat korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta. Selvitettäviä kysymyksiä ovat muun muassa opettajiston virkakanteen kehittäminen, kelpoisuusvaatimukset ja opettajankoulutus esimerkiksi pätevyystutkintokoulutuksen näkökulmasta. Väliaikaisissa ammattikorkeakouluissakin tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että opetustehtäviin valitaan pätevimmat opettajat. Niin ikään tuntiopettajia rekrytoitaessa ja avoimia virkoja täytettäessä olisi tärkeä ottaa huomioon tieteellinen jatkokoulutus.

Edellä mainituista lähtökohdista huolimatta on sekä nuorisooasteen koulutuksen että ammattikorkeakoulujen kokeiluissa kuitenkin tärkeää avata mahdollisuudet opettajavoimien joustavalle käytölle yli oppilaitosrajojen. Sen takia pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että opettaja on velvollinen opettamaan kaikissa kokeiluyksikön oppilaitoksissa ja että tämä opetus saadaan lukea hänen opetusvelvollisuutensa.

16 §. *Opiskelijaksi ottaminen.* Kokeilukoulutuksen opiskelijan asema esitetään säännösehdotuksen mukaan järjestettäväksi niin, että hänet aina otetaan opiskelijaksi yhteen kokeiluyksikön oppilaitoksista eikä kokeiluyksikköön. Tätä oppilaitosta nimitettäisiin ensisijaiseksi oppilaitokseksi. Tästä ratkaisusta seuraa muun ohella se, että opiskelijan oikeudet, velvollisuudet ja edut määräytyisivät tämän oppilaitoksen sekä sitä koskevien säännösten ja määräysten perusteella. Tämän lisäksi pykälään ehdotetaan valtuussäännös säätää opiskelijaksi ottamisen perusteista asetuksella ja määrätä sen nojalla tarvittaessa opetusministeriön päätöksellä. Nykyisestä poikkeavat säännökset ovat tarpeen ammattikorkeakoulukokeiluissa muun muassa siitä syystä, että opiskelijoita ei otettaisi kuten nykyisin peruslinjoille, erikoistumislinjoille ja opintolinjoille vaan koulutusohjelmiin. Sen sijaan nuorisooasteen koulutuskokeiluissa opiskelijat otettaisiin kuten nykyisin ammatillisiin oppilaitoksiin ja lukioon.

Ammatillisten oppilaitosten oppilaaksiottoon saattaa tästä huolimatta olla tarpeen tehdä muutoksia, mikäli nuorisoasteen kokeiluyksikössä päädytään nykyisestä linjasta poikkeaviin ammatillisen koulutuksen rakennetta koskeviin ratkaisuihin.

4 luku

Voimavarat ja rahoitus

17 §. *Voimavarojen ohjaaminen.* Pykälän 1 momentin mukaan opetusministeriö voisi säädellä kokeilukoulutuksen voimavaroja ensinnäkin päättämällä kokeilukoulutuksen opetustuntien kokonaismäärän eli tuntekehysten muuttamisesta. Tähän verrattava mahdollisuus sisältyy myös voimassa olevaan lainsäädäntöön. Ammatillisista oppilaitoksista annettujen asetusten mukaan opetusministeriö voi muuttaa tuntekehystä erityisen koulutustehtävän tai muun erityisen syyn takia. Vastaavasti lukio-lain 21 §:n mukaan valtioneuvosto voi korottaa lukion tuntekehystä, jos lukiolla on valtioneuvoston määräämä erityinen tehtävä. Toiseksi säännösehdoituksen mukaan opetusministeriö voisi niin ikään päättää niin sanottujen muiden käyttömenojen oppilaskohtaisen markkamäärän muuttamisesta kokeilukoulutuksen vuoksi. Vastaava toimivalta voimassa olevien säännösten mukaan on periaatteessa valtioneuvostolla, joka vuosittain päättää tämän menönerän perusteista. Ennen yksityiskohtaisten kokeilusuunnitelmien valmistumista ja kokeilutoiminnan käytännön kokemusten saamista ei ole riittäviä perusteita yksityiskohtaisesti arvioida, missä määrin olisi tarvetta ehdotettujen järjestelyjen käyttämiseen.

Pykälän 2 momentin mukaan kokeiluyksikön johtoryhmälle säädettäisiin toimivalta päättää kokeiluyksikön oppilaitosten tuntikehysten ja muiden voimavarojen käyttämisestä ja yhteensovittamisesta asianomaisten oppilaitosten kesken sen mukaan kuin tarvittaessa asetuksella säädetään ja sen nojalla johtosäännössä määrätään. Toimivallan siirtäminen johtoryhmälle on välttämätöntä muun muassa siksi, että se voisi tarkoituksenmukaisella tavalla sovittaa yhteen toisaalta kokeilukoulutuksen resurssointitarpeet, jotka perustuvat sen tekemiin päätöksiin nuorisoasteen koulutuskokeilun opinto-ohjelmista ja ammattikorkeakoulukokeilujen koulutusohjelmista ja opetus-suunnitelmista, ja toisaalta asianomaisten op-

pilaitosten muun koulutuksen voimavaratarpeet.

18 §. *Rahoituksen perusteet.* Kokeilukoulutuksen rahoituksen päälähtökohta on lakiehdotuksen mukaan se, että rahoitus järjestetään voimassa olevien ammatillisten oppilaitosten ja lukion rahoitusta koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti lakiehdotuksen tämän luvun säännöksistä johtuvien pienin poikkeuksien. Kokeilukoulutuksen rahoitus määräytyy siten ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain ja peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain sekä niiden nojalla annettujen säännösten ja määräysten mukaisesti. Tästä päälähtökohdasta johtuva kokeilukoulutuksen rahoituksen toinen peruslähtökohta on se, että kokeiluyksikkö ei toimi taloudenpitoyksikkönä, vaan kaikki taloushallintotehtävät hoidetaan kokeiluyksikön oppilaitosten toimesta.

Pykälän 1 momentin mukaan kokeilukoulutuksen valtionosuudet ja -avustukset sekä kotikuntien maksuosuudet ja korvaukset määräytyisivät opiskelijan ensisijaisen oppilaitoksen perusteella. Tällä pyritään rahoituksen päälähtökohdan lisäksi siihen, että rahoitus määräytyisi opiskelijan ensisijaisen oppilaitoksen perusteella koko koulutuksen ajan huolimatta siitä, että opiskelijan opinto-ohjelmaan tai koulutusohjelmaan saattaa sisältyä opintoja myös kokeiluyksikön muussakin oppilaitoksessa. Tällainen ratkaisu on tarpeen rahoitusjärjestelmän yksinkertaisuuden ja selkeyden vuoksi.

Opiskelijan koulutuksesta muussa kuin ensisijaisessa oppilaitoksessa saattaa aiheutua kustannusvaikutuksia. Todennäköistä on, että monissa tapauksissa tällaiset molemminpuoliset kustannusvaikutukset voidaan kokeiluyksikön johtoryhmän päätöksin yhteensovittaa yksikön oppilaitosten kesken tasapuolisesti niin, ettei varsinaisia korvauksia oppilaitosten kesken tarvitse suorittaa. Milloin tällainen yhteensovittaminen ei ole mahdollista, on luotava tarpeelliset järjestelyt, joilla ensisijainen oppilaitos, joka saa koulutukseensa jokaista opiskelijaa kohden täyden oppilaskohtaisen valtion ja kotikunnan rahoituksen, korvaa toisessa oppilaitoksessa järjestetystä koulutuksestaan aiheutuvat kustannukset. Näitä järjestelyjä varten on ehdotettu tarpeelliset säännökset pykälän 2—4 momentteihin.

Pykälän 2 momentin mukaan ensisijaisen oppilaitoksen ylläpitäjän toisen oppilaitoksen

ylläpitäjälle maksama korvaus suoritettaisiin kunnallisten ja yksityisten oppilaitosten muiden käyttömenojen oppilaskohtaisiin menoihin tulevalla rahoituksella ja valtion oppilaitoksissa muiden kulutusmenojen määrärahasta. Kunnallinen ja yksityinen oppilaitos saisi kuitenkin näihin maksuihin sisältyviin opettajien palkoista, asumisesta, matkoista ja vuokrista aiheutuviin menoeriin valtionosuuden ja -avustuksen sen mukaan kuin näiden menoerien valtionosuudesta ja -avustuksesta on säädetty.

Oppilaskohtaisiin menoihin ja muihin kulutusmenoihin maksuista aiheutuva lisärahoitus-tarve katettaisiin 3 momentin mukaan tekemällä muihin menoihin tarpeelliset, yhteismäärältään vastaavat vähennykset, minkä lisäksi tunte-hyys määräisi rajan opettajien palkkauksesta aiheutuvien menojen enimmäismäärälle. Tätä oppilaskohtaisten menojen lisärahoitustarvetta ei otettaisi kustannusrakenteen vääristymisen estämiseksi huomioon kunnallisten ja yksityisten oppilaitosten oppilaskohtaisten menojen laskennallisia perusteita määrittäessä. Vastaavasti pykälän 4 momentin mukaan näitä maksusuorituksia ei otettaisi toissijaisessa oppilaitoksessa huomioon valtionosuuteen ja -avustukseen eikä kotikuntien maksusuuksiin ja korvauksiin vaikuttavina tekijöinä.

Pykälän 5 momenttiin ehdotetaan valtuus-säännöstä antaa tarvittaessa asetuksella tarkempia ohjeita rahoituksen perusteista ja rahoitusjärjestelyjen menettelytavoista.

19 §. *Avustukset ja lahjoitukset.* Pykälässä ehdotetaan, että kokeilukoulutuksen rahoitusta varten voidaan ottaa ulkopuolisia avustuksia ja lahjoituksia. Nämä ohjattaisiin aina johonkin kokeiluyksikön oppilaitokseen. Pykälän 1 momentin mukaan niiden vastaanottamisesta, hoitamisesta ja käyttämisestä säädettäisiin asetuksella. Asetuksella olisi muun ohella tarpeen säätää, että näin saadut varat pidetään erillään muista varoista ja että niiden käyttämisestä kokeilutoiminnassa päättäisi kokeiluyksikön johtoryhmä. Myös tähän liittyen pykälän 2 momentin mukaan avustuksia ja lahjoituksia ei otettaisi vähennyksenä huomioon valtionosuutta ja -avustusta tai oppilaiden kotikuntien maksuosuutta tai korvausta määrittäessä. Tämä poikkeaa voimassa olevan rahoituslainsäädännön periaatteesta, jonka mukaan tällaiset tulot vähennettäisiin oppilaitosten menoista ennen valtion ja kuntien rahoitusosuuksien määrittämistä.

5 luku Erinäisiä säännöksiä

20 §. *Kansanopistot, musiikkioppilaitokset ja urheiluopistot.* Eräissä kansanopistoissa, musiikkioppilaitoksissa ja urheiluopistoissa annettava ammatillinen peruskoulutus on täysin rinnastettavissa ammatillisten oppilaitosten järjestämään ammatilliseen koulutukseen. Tämän takia on tarpeen tehdä mahdolliseksi näiden oppilaitosten kuuluminen kokeiluyksikköön. Koska näistä oppilaitoksista on oma lainsäädäntönsä, ehdotetaan lakiehdotukseen otettavaksi erillinen säännös siitä, että lain säännökset ammatillisista oppilaitoksista olisivat soveltuvin osin voimassa myös ammatillista peruskoulutusta järjestäviin kansanopistoihin, musiikkioppilaitoksiin ja urheiluopistoihin. Vastaavaa järjestelyä ei ehdoteta lastentarhanopettajaopistojen kohdalla, koska eduskunta on vastauksessaan valtioneuvoston koulutuspoliittiseen selontekoon 4 päivänä joulukuuta katsonut, että lastentarhanopettajakoulutus tulee siirtää yliopistojen kasvatustieteellisiin tiedekuntiin.

21 §. *Iltalukiot.* Iltalukiot tulevat aivan kuten päivälukiot kysymykseen kokeiluyksikköön nuorisosaasteen koulutuskokeilussa kuuluvina oppilaitoksina. Asia ehdotetaan järjestettäväksi erillisellä säännöksellä niin, että tämän lain lukiota koskevat säännökset ovat soveltuvin osin voimassa myös iltalukiioon.

22 §. *Suhde muuhun lainsäädäntöön.* Lakiehdotuksen keskeisenä lainsäädännöllisenä lähtökohtana on, että nuorisosaasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluihin sovelletaan ehdotetun lainsäädännön ohella ammatillisia oppilaitoksia ja lukiota koskevaa voimassa olevaa lainsäädäntöä. Tämän takia pykälän 1 momentissa säädetäisiin, että kokeiluihin sovellettaisiin, ellei tästä laista tai sen nojalla annetuista säännöksistä tai määräyksistä muuta johdu, mitä ammatillisista oppilaitoksista, ammatillista peruskoulutusta antavista kansanopistoista, musiikkioppilaitoksista ja urheiluopistoista sekä lukiosta ja iltalukiosta on säädetty. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi valtuus poiketa kokeilussa sen lisäksi, mitä ehdotetusta laista johtuu, ammatillisista oppilaitoksista annetun lain, kansanopistojen valtionavusta annetun lain, valtionosuutta saavista musiikkioppilaitoksista annetun lain, urheiluopistojen valtionavusta annetun lain, lukiolain ja iltalukiolain (478/83)

säännöksistä sen mukaan kuin asetuksella säädetään ja sen nojalla opetusministeriö tarvittaessa määrää. Tämä on tarpeellista sen takia, että kokeilutoiminnan myöhemmässä valmistelussa ja kokeilun kuluessa saattaa tulla perusteltuja syitä poiketa ehdotetun lain säännösten lisäksi muutoinkin mainittujen lakien säännöksistä. Liki pitäen vastaava säännös sisältyy nykyisinkin ammatillisista oppilaitoksista annetun lain 36 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna 10 päivänä helmikuuta 1989 annetulla lailla (146/89), ja lukiolain 58 §:ään.

23 §. *Valtion oppilaitoksen ylläpitäjän toimivallan käyttäminen.* Valtion oppilaitoksen ylläpitäjälle lakiehdotuksella säädettyjen tehtävien hoidon järjestäminen edellyttää erillistä säännöstä siitä, mille hallintoelimelle tai viranomaiselle tämä toimivalta kuuluu. Koska lakiehdotuksen yhtenä tavoitteena on myös päätösvallan hajauttaminen, säännösehdoituksessa esitetään, että valtion oppilaitoksen ylläpitäjän toimivaltaa käyttäisi oppilaitoksen johtokunta.

24 §. *Kokeilun laajuus.* Kokeilutoiminnan kustannusvaikutusten pienentämiseksi ja ennen muuta ammatillisen koulutuksen työvoimatarpeeseen perustuvan mitoituksen turvaamiseksi on välttämätöntä, että nykyistä koulutuksen volyymia pienennetään kokeilukoulutuksen laajuutta vastaavasti ja että kokeilukoulutus koulutusaloittain liki pitäen vastaa sen johdosta lopetettavaa koulutusta ja asianomaisten oppilaitosten koulutustehtävää. Tämän takia pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että kokeilukoulutus järjestettäisiin kokeiluyksikön oppilaitosten koulutustehtävien ja aloituspaikkojen rajoissa.

25 §. *Yhteistyö muiden oppilaitosten kanssa.* Vaikka lakiehdotus lähtee siitä, että kokeiluyksiköt voivat muodostua vain ammatillisista oppilaitoksista, ammatillisista peruskoulutusta antavista kansanopistoista, musiikkioppilaitoksista ja urheiluopistoista sekä lukioista ja iltalukioista, kokeilutoiminnassa on tarpeen antaa kokeiluyksiköille sellainenkin mahdollisuus, että opiskelijoiden opinto-ohjelmiin ja koulutusohjelmiin voidaan sisällyttää opintoja paitsi toisesta kokeiluyksiköstä ja muista kuin kokeiluyksikköön kuuluvista ammatillisista oppilaitoksista ja lukioista myös muista oppilaitoksista. Tämän takia pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että kokeilukoulutuksen opinnoissa saadaan lukea hyväksi opintoja toisesta kokeiluyksiköstä, muusta kuin kokeiluyksikköön kuuluvasta ammatillisesta oppilaitoksesta ja lu-

kiosta, ammatillisesta aikuiskoulutuskeskuksesta, kansalais- ja työväenopistoista sekä yliopistoista ja korkeakouluista. Käytännössä tämä voisi järjestyä sekä niin, että opiskelijoiden omaehtoinen opiskelu mainituissa muissa laitoksissa luettaisiin hyväksi opintosuorituksena, että niin, että kokeiluyksikkö ja muu oppilaitos sopisivat keskenään yhteisestä opintotarjonnasta.

26 §. *Muutoksenhaku.* Lakiehdotuksen mukaan kokeiluyksiköllä olisi uusi päätöksentekaelin, johtoryhmä, jolla on varsin merkittävä tehtävä ja joka voisi muun muassa käyttää myös kokeiluyksikön oppilaitosten johtokuntien ja kunnan koululautakunnan toimivaltaa. Tämän takia on tarpeen säätää muutoksenhausta johtoryhmän päätöksiin. Koska kokeiluyksikköön voi kuulua eri omistajayhteisön oppilaitoksia, joita koskevat oppilaitosten johtokuntien päätöksiin liittyvät voimassa olevat muutoksenhakusäännökset ovat osin toisistaan poikkeavia, pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että muutosta johtoryhmän päätöksiin haettaisiin yhdenmukaisesti opetushallitukselta noudattaen muutoksenhausta hallintoasioista annettua lakia (154/50).

Pykälän 2 momentin mukaan asetuksella voitaisiin säätää, missä asioissa ei valitus-oikeutta ole. Tämä tulisi kysymyksen voimassa olevan käytännön mukaisesti esimerkiksi opetussuunnitelma-asioissa.

Pykälän 3 momentin mukaan väliaikaisen ammattikorkeakoulun muiden hallintoelinten kuin johtoryhmän päätökseen ei saisi nykyisen käytännön mukaisesti hakea muutosta valittamalla. Kuitenkin, mikäli väliaikaisen ammattikorkeakoulun johtavalle rehtorille on siirretty johtoryhmän toimivaltaa, meneteltäisiin soveltuvin osin ammatillisista oppilaitoksista annetun lain 40 §:n 4 momentin mukaisesti eli asiassa tyytymätön voisi saattaa asian johtoryhmän ratkaistavaksi. Kirjallinen vaatimus olisi esitettävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotetun lain nojalla annettaisiin asetus nuorisostaan koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista. Siihen otettaisiin tarkemmat säännökset muun muassa kokeiluluvan hakemisesta, kokeiluyksikön hallinnosta, opetuksen järjestämisestä, arvioinnista ja todistuk-

sista, tutkinnoista, opiskeluajan enimmäispi-
tuudesta, koulutusohjelmien muodostamisesta,
opetussuunnitelmista, opiskelijaksi ottamisesta
ja rahoituksesta sekä muutoksenhausta. La-
kiehdotuksen 27 §:ään ehdotetaan asetukse-
nantovaltuuden ohella myös valtuus opetusmi-
nisteriön määräyksien antamiseen lain täytän-
töönpanosta. Tällaiset ministeriön määräykset
saattavat olla tarpeen muun muassa kokeilujen
suunnittelusta, ohjauksesta ja seurannasta.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivä-
nä maaliskuuta 1991. Tarkoitus on, että valtio-
neuvosto voisi mahdollisimman pian lain voi-
maantulon jälkeen myöntää kokeilulupia niin,
että kokeilutoiminta voisi käynnistyä vielä elo-
kuun 1 päivänä 1991 alkavana lukuvuonna
siinä laajuudessa kuin riittävää valmiutta on.
Kokeilutoiminnan pääasiallinen aloitusvaihe
siirtynee kuitenkin vuoteen 1992. Varsinainen
kokeilukoulutus laajenisi oppilaitoksissa asteit-
tain vuosiluokka kerrallaan.

Hallituksen eduskunnalle antaman opetus-
hallituksen perustamista koskevan, vuoden

1991 valtion tulo- ja menoarvioesitykseen liit-
tyvän esityksen mukaan opetushallitus perus-
tetaan 1 päivästä huhtikuuta 1991. Nuorisoas-
teen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen
kokeiluja koskevan lakiehdotuksen 12 §:n 2
momentin mukaan opetushallitus antaisi ohjei-
ta ja määräyksiä opetussuunnitelmista. Ehdot-
etun 26 §:n 1 momentin mukaan opetushalli-
tus toimisi muutoksenhakuviranomaisena ko-
keiluyksikön johtoryhmän päätöksiänsä osalta.
Tämän lain ja opetushallitusta koskevan lain
ehdotettujen voimaantuloajankohtien yhden
kalenterikuukauden eron takia lakiehdotuksen
28 §:n 2 momentissa säädettäisiin, että ennen 1
päivää huhtikuuta 1991 ammattikasvatushalli-
tus ja koulutushallitus antaisivat toimialoiltaan
keskenään yhteistyössä edellä tarkoitetut oh-
jeet. Samoin ehdotetaan, että ennen 1 päivää
huhtikuuta johtoryhmän päätökseen muutosta
haettaessa valituskirja toimitettaisiin ammatti-
kasvatushallitukselle tai kouluhallitukselle,
joista se siirrettäisiin opetushallituksessa käsi-
teltäväksi. Todennäköistä on, ettei näitä sään-
nöksiä käytännössä ehdittäisi soveltaa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Edus-
kunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1 §

Kokeilutoiminnan tarkoitus

Kokemusten saamiseksi peruskoulun jälkeisen koulutuksen kehittämistä varten järjestetään nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluja sen mukaan kuin tässä laissa säädetään.

Kokeilujen tarkoituksena on selvittää, miten erityisesti eri koulu- ja oppilaitosmuotojen välisellä yhteistoiminnalla voidaan edistää peruskoulun jälkeisen koulutuksen tason kohottamista, yhteiskunnan ja työelämän muuttuvien tieto- ja taitotarpeiden tyydyttämistä, joustavien ja yksilöllisten opintokokonaisuuksien muodostamista ja koulutusmahdollisuuksien monipuolistamista sekä koulutusjärjestelmän toimintakyvyn parantamista ja hallinnon kehittämistä.

2 §

Nuorisoasteen koulutuskokeilu

Nuorisoasteen koulutuskokeilussa yksi tai useampi ammatillinen oppilaitos ja lukio järjestävät opetusta pääsääntöisesti yhteistyössä tai myös koulumuodoittain siten, että näiden oppilaitosten opiskelijoilla on mahdollisuus saada useamman oppilaitoksen opetusta sekä suorittaa ammatillinen tutkinto tai ylioppilastutkintoon johtava lukion oppimäärä, joihin kumpaankin voi sisältyä myös toisen oppilaitoksen opintoja. Niin ikään opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa ammatillisista ja lukio-opinnoista sekä mahdollisesta työharjoittelusta yhdistelmäopintoina muodostuva nuorisoasteen tutkinto (*yhdistelmäopinnot*).

Kokeilua varten oppilaitokset muodostavat kokeiluyksikön.

3 §

Ammattikorkeakoulukokeilu

Ammattikorkeakoulukokeilussa yhteen tai useampaan oppilaitosmuotoon kuuluvat pääsääntöisesti opistoasteen tai ammatillisen korkeasteen koulutusta antavat ammatilliset oppilaitokset järjestävät opetuksen yhteistyössä ammattikorkeakoulututkintojen suorittamista varten. Ammattikorkeakoulututkinto on korkeakoulututkinto.

Kokeilua varten oppilaitokset muodostavat kokeiluyksikön, josta käytetään *väliaikaisen ammattikorkeakoulun* nimeä. Kokeiluyksikkö voidaan muodostaa yhdestäkin oppilaitoksesta.

Väliaikainen ammattikorkeakoulu voi järjestää myös aikuiskoulutusta sekä koulutusta tukevaa palvelu-, tutkimus- ja kehittämistoimintaa.

4 §

Yhteistoimintasopimus

Kokeiluyksikön oppilaitosten ylläpitäjät tekevät laatimansa kokeilusuunnitelman pohjalta keskenään sopimuksen kokeilun järjestelyistä (*yhteistoimintasopimus*).

Yhteistoimintasopimuksen tulee sisältää seuraavat asiat:

- 1) kokeiluun kuuluva koulutus ja kokeilun tavoitteet;
- 2) opetuksen järjestämisen ja oppilaitosten välisen työnjaon perusteet;
- 3) kokeiluhallinnon järjestämisen perusteet;
- 4) kokeilun rahoituksen ja oppilaitosten välisen kustannustenjaon perusteet; sekä
- 5) muut tarpeelliset kokeiluun liittyvät järjestelyt.

Jos väliaikainen ammattikorkeakoulu muodostuu yhdestä oppilaitoksesta, on sen ylläpitäjän laadittava selvitys, josta 2 momentissa mainitut asiat ilmenevät tarpeellisin osin.

5 §

Kokeilulupa

Luvan nuorisoasteen koulutuksen ja ammatikorkeakoulujen kokeiluihin myöntää valtioneuvosto asianomaisten oppilaitosten ylläpitäjien hakemuksesta. Luvan myöntämisen edellytyksenä on, että kokeilua on pidettävä koulutusjärjestelmän kehittämisen kannalta tarpeellisenä.

Valtioneuvosto voi liittää lupaan ehtoja. Valtioneuvosto voi myöhemmin hakemuksesta muuttaa ja täydentää kokeilulupaa sekä hakemuksettakin peruuttaa luvan, jos siihen on syytä.

Luvan hakemisesta säädetään tarkemmin asetuksella.

2 luku

Kokeiluyksikön hallinto

6 §

Kokeilun johtoryhmä

Kokeiluyksikön oppilaitosten ylläpitäjät asettavat kokeilun johtamista ja kokeiluyksikön hallintoa varten johtoryhmän. Johtoryhmän tehtävistä ja asianomaisten oppilaitosten johtokuntien ja kunnan koululautakunnan toimivallan siirtämisestä johtoryhmälle säädetään asetuksella ja määrätään sen nojalla johtosäännössä.

Johtoryhmään kuuluvat jäseninä ainakin ylläpitäjien nimeämät edustajat, oppilaitosten rehtorit sekä yksi kokeiluyksikön opettajien, yksi muun henkilökunnan ja kaksi opiskelijoiden valitsemaa edustajaa. Väliaikaisen ammattikorkeakoulun johtoryhmään kuuluu jäsenenä myös 8 §:ssä tarkoitettu johtava rehtori.

Jos kokeiluyksikön oppilaitoksilla on yhteinen johtokunta tai jos kokeiluyksikkö muodostuu yhdestä oppilaitoksesta, johtokunta voi toimia johtoryhmänä. Johtokunnassa olevat opettajien, opiskelijoiden ja muun henkilökunnan edustajat ja oppilaitosten rehtorit ovat tällöin kuitenkin johtoryhmän äänivaltaisia jäseniä.

7 §

Johtosääntö

Kokeiluyksiköllä on johtosääntö, jossa määrätään yksikön hallinnosta, toiminnan järjeste-

lyistä ja muista asioista sen mukaan kuin asetuksella tarvittaessa säädetään.

Kokeiluyksikön johtosäännöstä tulee käydä ilmi, miltä osin se korvaa oppilaitoksia koskevien johto- ja ohjesääntöjen määräykset.

Johtosäännön hyväksyy johtoryhmä. Ylläpitäjät vahvistavat johtosäännön.

8 §

Väliaikaisen ammattikorkeakoulun johtava rehtori

Väliaikaisessa ammattikorkeakoulussa on johtava rehtori, jonka tehtävänä on johtaa, ohjata ja valvoa kokeilun järjestämistä. Tarkempia säännöksiä ja määräyksiä johtavan rehtorin tehtävistä annetaan tarvittaessa asetuksella ja johtosäännössä.

Jollei johtavan rehtorin tehtävää varten ole perustettu päätoimista rehtorin virkaa tai tointa, määrätään johtava rehtori kokeiluyksikön oppilaitosten rehtoreista sen mukaan kuin ylläpitäjät sopivat.

9 §

Väliaikaisen ammattikorkeakoulun opettajakunta

Kokeiluyksikön oppilaitosten rehtorit, johtava rehtori ja, sen mukaan kuin johtosäännössä tarkemmin määrätään, kokeiluun kuuluvaa opetusta antavat opettajat muodostavat väliaikaisen ammattikorkeakoulun opettajakunnan. Opettajankunnan tehtävistä säädetään asetuksella ja määrätään sen nojalla tarvittaessa johtosäännössä.

10 §

Väliaikaisen ammattikorkeakoulun oppilaskunta

Kokeilukoulutukseen osallistuvat vakinaiset opiskelijat muodostavat väliaikaisen ammattikorkeakoulun oppilaskunnan, jonka tehtävistä säädetään asetuksella ja määrätään sen nojalla tarvittaessa johtosäännössä.

11 §

Neuvottelukunta

Kokeiluyksiköllä voi olla koulutuksen kehittämistä varten yksi tai useampi neuvottelukunta.

3 luku

Opetuksen järjestämisen perusteet

12 §

Opinnot nuorisoasteen koulutuskokeilussa

Opinnot nuorisoasteen koulutuskokeilussa suunnitellaan ammatillisten oppilaitosten ja lukion opetussuunnitelmien pohjalta. Kokeilukoulutuksessa suoritettavan ammatillisen tutkinnon, ylioppilastutkintoon johtavan lukion oppimäärän ja yhdistelmäopintojen perusteista päättää opetusministeriö. Opetushallitus antaa tarvittaessa tarkempia ohjeita ja määräyksiä opetussuunnitelmista. Kokeiluyksikön opinto-ohjelmista ammatillista tutkintoa, lukion oppimäärää ja yhdistelmäopintoja varten päättää johtoryhmä.

Ammatillisen tutkinnon perusteet on määrättävä ammattitaidon saavuttamista silmällä pitäen ja siten, että tutkinto antaa sellaisenaan tai täydennettynä kelpoisuuden ammattikorkeakoulu-opintoihin. Ylemmät ammatilliset opinnot, joilla tarkoitetaan opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen tutkintoja, antavat yleisen ammattikorkeakoulu- ja korkeakoulukelpoisuuden. Lukion oppimäärän perusteet on määrättävä ylioppilastutkinnon suorittamisesta ja yleistä ammattikorkeakoulu- ja korkeakoulukelpoisuutta silmällä pitäen. Yhdistelmäopintojen perusteet on määrättävä siten, että opinnot antavat niiden sisällöstä riippuen sellaisenaan tai täydennettynä eriasteisen jatko-opintokelpoisuuden.

Opinto-ohjelmat on suunniteltava laajuudeltaan vähintään kahden ja enintään neljän lukuvuoden täystoimisia opintoja silmällä pitäen. Opiskeluajan enimmäispituudesta säädetään asetuksella.

Yhdistelmäopinnot suoritaneille on järjestettävä mahdollisuus täydentää opinnot ammatilliseksi tutkinnoksi tai lukion oppimääräksi.

Ammatillisen tutkinnon ja yhdistelmäopinnot suoritaneille on järjestettävä mahdollisuus suorittaa lukion oppimäärään liittyvä ylioppilastutkinto tai siihen liittyviä erillisiä kokeita.

13 §

Jatko-opintokelpoisuus opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutukseen sekä korkeakouluopintoihin

Ammatillinen tutkinto ja yhdistelmäopinnot antavat opistoasteen ja ammatillisen korkea-

asteen opintoihin saman kelpoisuuden kuin kouluasteen ammatillinen tutkinto.

Ammatillinen tutkinto ja yhdistelmäopinnot antavat saman jatko-opintokelpoisuuden kuin lukion oppimäärä edellyttäen, että opintoihin sisältyy lukion vähimmäisoppimäärään rinnastettavat opinnot jatko-opintojen kannalta keskeisissä aineissa, ja täydennettynä ylioppilastutkinnon kokeilla vastaavissa aineissa yleisen korkeakoulukelpoisuuden. Opetusministeriö määrää 12 §:n 1 momentissa tarkoitettua päätöksessään tarkemmin, missä aineissa tarkoitut opinnot ja kokeet on suoritettava.

14 §

Opinnot ammattikorkeakoulukokeilussa

Opinnot ammattikorkeakoulututkintoa varten suunnitellaan ammatillisen tutkinnon, lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon sekä yhdistelmäopintojen pohjalta. Ammattikorkeakoulututkinnot kehitetään korkeakoulututkinnoiksi opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen tai vastaaviksi katsottavista muista kokeiluoppilaitosten tutkinnoista niiden ammatillista ja teoreettista tasoa kohottamalla.

Opinnot ammattikorkeakoulututkintoihin järjestetään koulutusohjelmista sen mukaan kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Koulutusohjelmat ja niiden laajuudet vahvistaa opetusministeriö. Koulutusohjelman opetussuunnitelmat hyväksyy johtoryhmä.

Koulutusohjelmat ja niiden opetussuunnitelmat on suunniteltava laajuudeltaan vähintään kolmen ja enintään neljän lukuvuoden täystoimisia opintoja silmällä pitäen. Opiskeluajan enimmäispituudesta säädetään asetuksella.

15 §

Opetusvelvollisuus

Opettaja on velvollinen opettamaan kokeiluyksikön oppilaitoksissa sen mukaan kuin opettajien työnjaossa määrätään. Tämä opetus saadaan lukea hänen opetusvelvollisuuteensa.

16 §

Opiskelijaksi ottaminen

Kokeilukoulutukseen osallistuva opiskelija otetaan opiskelijaksi yhteen kokeiluyksikön oppilaitoksista (*ensisijainen oppilaitos*). Opiskelijaksi ottamisen perusteista säädetään asetuksella ja määrätään sen nojalla tarvittaessa opetusministeriön päätöksellä.

4 luku

Voimavarat ja rahoitus

17 §

Voimavarojen ohjaaminen

Opetusministeriö voi päättää kokeilukoulutuksen opetustuntien kokonaismäärän (*tuntikehyksen*) ja muiden käyttömenojen oppilaskohtaisen markkamäärän muuttamisesta valtion tulo- ja menoarviossa tarkoitukseen osoitettujen erillisten määrärahojen rajoissa.

Johtoryhmä päättää kokeiluyksikön oppilaitosten tuntikehyksen ja muiden voimavarojen käyttämisestä ja yhteensovittamisesta asianomaisten oppilaitosten kesken sen mukaan kuin asetuksella tarvittaessa säädetään ja sen nojalla johtosäännössä määrätään.

18 §

Rahoituksen perusteet

Kokeilukoulutuksen valtionosuudet ja -avustukset sekä oppilaiden kotikuntien maksuosuudet ja korvaukset määräytyvät opiskelijan ensisijaisen oppilaitoksen perusteella.

Milloin kokeilukoulutuksen kustannuksia ei voida muutoin yhteensovittaa kokeiluyksikön oppilaitosten kesken, ensisijaisen oppilaitoksen ylläpitäjä maksaa muussa oppilaitoksessa järjestetystä koulutuksestaan aiheutuvat kustannukset. Kunnallisissa ja yksityisissä oppilaitoksissa maksut suoritetaan muiden käyttömenojen oppilaskohtaisiin menoihin tarkoitettulla rahoituksella ja valtion oppilaitoksissa muihin kulutusmenoihin tarkoitettulla rahoituksella. Kunnallinen ja yksityinen oppilaitos saa kuitenkin valtionosuutta ja -avustusta näiden maksujen muihin kuin oppilaskohtaisiksi menoiksi luettaviin menoeriin sen mukaan kuin näiden menoerien valtionosuudesta ja -avustuksesta on säädetty.

Ensisijaisen oppilaitoksen ylläpitäjälle oppilaskohtaisiin menoihin ja muihin kulutusmenoihin aiheutuva lisärahoitustarve katetaan muihin menoeriin tarkoitettulla rahoituksella tuntikehyksen rajoissa. Tätä lisärahoitusta ei oteta huomioon kunnallisissa ja yksityisissä oppilaitoksissa oppilaskohtaisten menojen seuraavien vuosien laskennallisia perusteita määrittäessä.

Muussa kuin ensisijaisessa oppilaitoksessa tästä koulutuksesta aiheutuvia kustannuksia ei lueta valtionosuuteen ja -avustukseen oikeutet-

taviin menoihin eikä valtionosuutta ja -avustusta eikä myöskään kotikuntien maksuosuutta tai korvausta vähentäviin tuloihin.

Rahoituksen perusteista ja rahoitusjärjestelyjen menettelytavoista säädetään tarvittaessa tarkemmin asetuksella.

19 §

Avustukset ja lahjoitukset

Kokeiluun osallistuvan oppilaitoksen ylläpitäjä voi vastaanottaa kokeiluyksikön toimintaa ja kokeilukoulutuksen järjestämistä varten myös avustuksia ja lahjoituksia. Niiden vastaanottamisesta, hoitamisesta ja käyttämisestä säädetään asetuksella. Avustuksia ja lahjoituksia ei oteta vähennyksenä huomioon valtionosuutta ja -avustusta tai oppilaiden kotikuntien maksuosuutta tai korvausta määrättäessä.

5 luku

Erinäisiä säännöksiä

20 §

Kansanopistot, musiikkioppilaitokset ja urheiluopistot

Mitä tässä laissa säädetään ammatillisesta oppilaitoksesta, on soveltuvin osin voimassa myös ammatillista peruskoulutusta järjestävää kansanopistosta, musiikkioppilaitoksesta ja urheiluopistosta.

21 §

Iltalukiot

Mitä tässä laissa säädetään lukioista, on soveltuvin osin voimassa myös iltalukiosta.

22 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluihin sovelletaan, jollei tästä laista tai sen nojalla annetuista säännöksistä tai määräyksistä muuta johdu, mitä ammatillisista oppilaitoksista ja ammatillista peruskoulutusta järjestävästä kansanopistosta, musiikkioppilaitoksesta ja urheiluopistosta sekä lukioista ja iltalukiosta on säädetty tai määrätty.

Kokeilussa voidaan poiketa sen lisäksi, mitä tästä laista johtuu, ammatillisista oppilaitoksis-

ta annetun lain (487/87), kansanopistojen valtionavusta annetun lain (542/84), valtionosuutta saavista musiikkioppilaitoksista annetun lain (692/87), urheiluopistojen valtionavusta annetun lain (946/78), lukiolain (477/83) ja iltalukiolain (478/83) säännöksistä sen mukaan kuin asetuksella säädetään ja sen nojalla opetusministeriön päätöksellä tarvittaessa määrätään.

23 §

Valtion oppilaitoksen ylläpitäjän toimivallan käyttäminen

Valtion oppilaitoksen ylläpitäjälle tässä lais-
sa säädettyä toimivaltaa käyttää oppilaitoksen johtokunta.

24 §

Kokeilun laajuus

Kokeilukoulutus järjestetään kokeiluyksikön oppilaitosten koulutustehtävien ja aloituspaikkojen rajoissa.

25 §

Yhteistyö muiden oppilaitosten kanssa

Ammatillisessa tutkinnossa, lukion oppimäärässä ja yhdistelmäopinnoissa sekä ammatikorkeakoulututkinnossa saadaan lukea hyväksi opintoja toisesta kokeiluyksiköstä, muusta kuin kokeiluyksikköön kuuluvasta ammatillisesta oppilaitoksesta ja lukiosta, ammatillisesta aikuiskoulutuskeskuksesta, kansalais- ja työväenopistosta sekä yliopistosta ja korkeakoulusta.

26 §

Muutoksenhaku

Johtoryhmän päätökseen voidaan hakea muutosta valittamalla opetushallitukseen siten

kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annettussa laissa (154/50) säädetään.

Asetuksella voidaan säätää, missä asioissa ei saa hakea muutosta valittamalla.

Väliaikaisen ammattikorkeakoulun johtavan rehtorin, opettajakunnan ja oppilaskunnan tämän lain tai sen nojalla annetun asetuksen nojalla tekemään päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Jos johtoryhmän toimivaltaa on johtosäännöllä siirretty väliaikaisen ammattikorkeakoulun johtavalle rehtorille, on asian saattamisesta johtoryhmän ratkaistavaksi soveltuvin osin voimassa, mitä ammatillisista oppilaitoksista annetun lain 40 §:n 4 momentissa säädetään.

27 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat säännökset ja määräykset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella ja sen nojalla opetusministeriön päätöksellä.

28 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1991.

Ennen 1 päivää huhtikuuta 1991 ammattikasvatushallitus ja kouluhallitus käyttävät yhteistyössä keskenään 12 §:n 2 momentin mukaan opetushallitukselle kuuluvaa toimivaltaa kumpikin omalla toimialallaan. Jos 26 §:n 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen haetaan muutosta ennen 1 päivää huhtikuuta 1991, toimitetaan valituskirja ammattikasvatushallitukselle tai kouluhallitukselle.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 28 päivänä joulukuuta 1990

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Opetusministeri *Ole Norrback*